

Hazay István

**A hozzáférés korlátozására alkalmas
megoldások a televíziós műsorszolgáltatásokban
a kiskorúak egészséges fejlődésének védelmében**

Budapest, 2010. február, 44. szám

ISSN 1788-134X
ISBN 978-963-88774-0-6

Kiadja az Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet
Budapest, 1021 Hűvösvölgyi út 95.
Felelős kiadó: Nahimi Péter igazgató
Borítóterv: Czákó Zsolt
Nyomdai munkák:
Műegyetemi Kiadó
Felelős vezető: Wintermantel Zsolt
www.kiado.bme.hu

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	4
1. A TV-tartalomszűrő rendszer bevezetése az USA-ban	5
1.1 <i>A V-chip.....</i>	<i>5</i>
1.2 <i>Egyéb televíziós tartalomszűrési lehetőségek.....</i>	<i>12</i>
1.3 <i>Az FCC jelentésből leszűrhető tapasztalatok.....</i>	<i>15</i>
2. Az Európai Unió és a televíziós tartalomszűrés	16
3. A tartalomszűrés működési elve és gyakorlati megvalósítása	22
3.1 <i>A tartalomszűrés feltételei</i>	<i>23</i>
3.2 <i>A jelenlegi gyakorlati megoldások</i>	<i>29</i>
4. Tartalomszűrés az interneten	32
4.1 <i>Az internetes szűrési módszerek alapja</i>	<i>33</i>
5. Összefoglalás, javaslatok.....	35
5.1 <i>Az amerikai televíziós tartalomszűrő megoldás</i>	<i>35</i>
5.2 <i>Egységes európai szűrőrendszer?</i>	<i>40</i>
5.3 <i>A magyarországi helyzet.....</i>	<i>41</i>

Bevezetés

A televízió egyszerre átok és ajándék a gyermekek szellemi fejlődése szempontjából. Manapság a kiskorúak az információ nagy részét a média útján szerzik meg és ez a televízióban megvalósítható szemléletességgel nagyban járul hozzá ismereteik fejlesztéséhez. Ugyanakkor a televízió olyan műsorok és műsorrészek áradatával támad a nézőre, amely tele van erőszakkal, durvasággal, szexualitással, bűnözői magatartással, csalással és más olyan tartalmi elemekkel, melyek helyes értékeléséhez a kiskorúak még nem rendelkeznek elég tapasztalattal. A gyermekek még nem rendelkeznek azzal a képességgel, hogy határozott különbséget tudjanak tenni a fikció és a valóság között.

Mióta a televízió széles körben elterjedt szolgáltatás lett, a szakemberek kutatják a televízió potenciálisan káros hatásait a fiatalkorúakra. A vizsgálatok szoros összefüggéseket mutatnak a televízióban megjelenő erőszak, szexualitás, irreális életstílus és más hasonló, negatív példaként sorolható tartalmak és az ifjúság szellemi, morális és fizikai fejlődési trendjében fellelhető negatív jelenségek között. Ezért a kezdetektől fogva aggályok léptek fel a gyermekeknek a televízió-műsorokhoz való szabad hozzáféréssel kapcsolatban.

Talán mert a televízió fejlődése a leggyorsabb az USA-ban volt, és mivel ott kezdettől fogva döntően a kereskedelmi televíziózás modellje működött, amelynél a tartalom társadalmi felügyelete kevésbé érvényesülhetett a kereskedelmi érdekek felett, az USA-ban vezettek be először bizonyos védelmi intézkedéseket a kiskorúakra nézve veszélyes tartalmakkal szemben. Eleinte ez nem volt több mint a műsorszámok minősítése a kiskorúak számára való alkalmasság szempontjából és a minősítés nyilvánosságra hozása, hogy a gyermekek szülei vagy felügyelői ennek alapján dönthessék el, hogy a felelősségükre bízott gyermekek nézhetnek-e az adott műsorszámokat. Mintául szolgált ehhez a mozifilm-iparban már működtetett korhatári besorolási rendszer. A televízió-műsorszámok korhatár minősítésére kidolgoztak egy rendszert, ami a korhatár mellett a gyermekek szempontjából bizonyos kritikus tartalmi elemekre is utal. Az ennek megfelelő korhatár besorolást és kiegészítő információt feltüntették a műsorismertetőben és a műsorszámok kezdésekor a képernyőn is.

Az 1980-as években meghonosodott egy tetszés szerint ki- és bekapcsolható képfeliratozó rendszer az amerikai televízióban, amelyet később jogszabállyal kötelezővé is tettek a vevőkészülékekben és a műsorszolgáltatásokban. Ez kiváló eszköz a műsorszám minősítésnek a műsorszámmal egyidőben történő közreadásához is.

A műsorcsatornák számának növekedése, a műsorkínálat megsokszorozódása, a modern élettempó következtében a szülők egyre kevésbé képesek a televíziós műsorkínálatot áttekinteni és annak megfelelően felügyelni gyermekeik televíziózását. Olyan eljárás kialakítására keletkezett igény, amelyik az egyes műsorszámok nézhetőségére vonatkozó szülői döntést automatizálja, azaz előre meghatározott szempontok alapján szűri a műsorszámokat a gyermekek általi hozzáférés szempontjából.

1. A TV-tartalomszűrő rendszer bevezetése az USA-ban

1.1 A V-chip

A televízió területén a kiskorúak számára nem kívánatos tartalmakat blokkoló, vagyis a szülői irányítás lehetőségét adó rendszerek között az USA-ban és Kanadában az ún. V-chip rendszer terjedt el. Az elterjedést nagyban segítette az, hogy az USA-ban 1996 óta előírás¹, miszerint minden, 2000. január 1-je után az USA-ban gyártott vagy ott külkereskedelem révén forgalomba kerülő televízió vevőkészüléknek, melyeknek a képernyő átmérője eléri a 33 cm-t, (illetve legalább 19,8 centiméter képmagasságot a 16:9 képarányú képernyő esetén), vagy amelyek digitális rendszerű, de nincs saját képernyője (STB, PVR, DVR²), tartalmaznia kell a V-chip rendszert.

Mint minden tartalomblokkoló megoldás, a V-chip rendszer is tartalomminősítő információ alapján működik.

Az eljáráshoz a Kongresszus az ún. „Törvény a szülői választás lehetőségéről a televízió műsorkiválasztás területén”³ elnevezésű törvény keretében fogadta el a V-chipre vonatkozó követelményeket és egyúttal arra kérte fel az FCC⁴-t, hogy amennyiben a tartalomipar és a terjesztő szolgáltatók nem állítanak fel megfelelő önkéntes szabályokat és eljárásokat a videótartalmak minősítésére, akkor maga készítsen irányelveket és eljárásra vonatkozó ajánlást a tartalom-minősítésre. Végül a műsorszolgáltatók, a kábelszolgáltatók és a filmipar együttesen készítették el a televíziótartalmak minősítésére vonatkozó szülői irányelveket⁵, melyről azután az FCC megállapította, hogy az megfelel az említett 1996-os törvény követelményeinek.

Ez az irányelv a gyermekek életkorára alapozott és a műsorszám bizonyos kritikus tartalmi jegyeire vonatkozó minősítést foglal magában. Az életkor szempontjából az osztályozás:

TV-Y	Gyermekek számára készült műsorszám, kortól függetlenül alkalmas
TV-Y7	7 éves kortól felfelé alkalmas
TV-G	Minden néző számára alkalmas
TV-PG	Szülői iránymutatás ajánlott
TV-14	Hangsúlyos figyelmeztetés a szülők részére, hogy 14 évnél fiatalabb nézők számára nem megfelelő tartalom
TV-MA	Csak érettebb nézők számára alkalmas, 17 éves kor alatt esetleg káros

A tartalmi jegyek alapján a minősítési kategóriák:

V	Erőszak
FV	Képzletbeli erőszak (Csak a TV-Y7 korhatáros tartalmaknál)
S	Szexuális tartalom
D	Befolyásoló párbeszéd
L	Durva (trágár) nyelvezet

¹ Telecommunications Act of 1996

² Set-top-box; Személyes Videó Rögzítő; Digitális Videó Rögzítő

³ The Parental Choice in Television Programming Act, 1996

⁴ Federal Communications Commission – Szövetségi Kommunikációs Bizottság (Az USA-ban a magyar NHH és az ORTT szerepkörét ellátó testület és hivatal)

⁵ Parental Guidelines for Rating Television Content

Ez a minősítés minden műsorszolgáltatói tartalomra érvényes, legyen az sugárzott vagy kábeles terjesztésű, azonban kivétel ez alól a hírműsor, a sportközvetítés és a reklám.

Az USA-ban a filmipar minősítési rendszere ettől eltérő, ún. MPAA⁶ minősítés az alábbiak szerinti:

G	Minden kor számára alkalmas
PG	Szülői iránymutatás ajánlott, egyes részek nem gyerekeknek valók
PG-13	Hangsúlyos figyelmeztetés a szülők részére, hogy egyes tartalmak nem megfelelőek 13 év alattiak számára
R	17 év alattiak csak szülői vagy más felnőtt kíséretében nézhetik
NC-17	17 évet be nem töltött személyek nem nézhetik

Miután a televíziók műsorában gyakori a mozifilm, ezért a V-chipre vonatkozó előírás szerint mindkét minősítés szerint működni kell a blokkolási lehetőségnek.

Ugyancsak törvényi előírás alapján az USA-ban minden műsorszolgáltató esetében ki- és bekapcsolható képaláírási rendszernek⁷ kell működni és bizonyos képméret feletti televízióvevőknek alkalmasnak kell lenniük e képaláírás megjelenítésére. A képaláírás a műsorhangban elhangzó beszéd írott szövege. Korábban ezt a szöveget még a műsorra kerülés előtt manuálisan begépezték és rögzítették, manapság legtöbbször már beszédfelismerő eljárás alkalmazásával automatikusan állítják elő. Így ma már lehetőség van a helyszíni közvetítések esetében is működtetni a szolgáltatást. Ezen a rendszeren keresztül az előbbieken ismertetett minősítési kódokat a műsorszámok elején a képernyőn az előbbi táblázatban megadott kódok formájában megjelenítik. Ezzel az olyan szülők számára, akik személyesen felügyelik gyermekeik televíziózását, a minősítő rendszer minden technikai blokkolás nélkül is lehetővé teszi egyes műsorok gyermekek előli eltiltását. Ugyanezt szolgálja az az előírás is, hogy minden – a nyomtatott sajtóban vagy a képernyőn megjelenő – műsor-menetrendben ezeket a kódokat fel kell tüntetni.

Ez a képaláíró rendszer a jeleket az analóg műsorterjesztésnél a videójel képváltó időtartományában (a 21. képsorban) viszi át digitális kódjelek segítségével. Ezek a jelek a képernyőn látható képelemeket nem hoznak létre, miután a képváltási időszakban a képernyő zárva van. Amit képaláírásként láthatunk, az ennek a kódolt jelnek a dekódolása után nyert jelekkel vezérelt karakter-generátor által létrehozott videótartalom, ami a kép alján az eredeti képtartalomra van rákeverve. Ez gyakorlatilag megegyezik az európai televíziózásnál használt teletext-rendszer elvével, illetve ha azt csak képaláírásra használják, akkor a megjelenési formája is ugyanaz.

Az 1990-es évek második felében a televízióban elburjánzott erőszakkal és annak konkrét társadalmi hatásaival rendkívül elégedetlen kanadai Tim Collings professzor figyelt fel az akkor terjedő képaláírási rendszerben rejlő lehetőségre, vagyis arra, hogy ezen a rendszeren keresztül el lehet juttatni a vevőkészülékhez a tartalom minősítését tartalmazó kódot és azt ott helyben fel lehetne használni a nem kívánt tartalmak blokkolására. Az elképzelés kidolgozásának eredménye lett a V-chipnek elnevezett és szabadalmaztatott eljárás. Ennél az eljárásnál a televízió-vevőkészülékben egy erre a célra kifejlesztett, többlet integrált áramkör (V-chip) alkalmazásával és a már kötelezővé vált képaláíró rendszer átviteli kapacitásának kihasználásával lehetővé válik a műsortartalom blokkolása, amennyiben a szülő által a vevőkészülék távirányítójával tiltottként kiválasztott minősítő kódok valamelyike és az aktuális műsor-minősítő kód egymással megegyezik. A blokkolási kódok beállítása vagy

⁶ Motion Picture Association of America

⁷ Closed Capturing System

megváltoztatása csak jelszóval védett hozzáféréssel lehetséges, azaz – jó esetben – csak a szülő képes azt végrehajtani. A 90-es évek végén más működőképés, tömeggyártásra alkalmas rendszer nem létezett, ezért Collings rendszerét az FCC is és a kanadai szabályozó hatóság is támogatta. Ennek alapján született meg az a törvényi előírás, mely megköveteli, hogy a forgalomba kerülő televízió-vevőkészülékek nagy többsége ezzel a rendszerrel fel legyen szerelve. A V-chip elnevezésben a „V” betű a „View Control” fogalomra utal, bár a közhiedelem az, hogy a V betű a violence=erőszak szóból ered. Az USA-beli kötelező alkalmazást a Clinton-kormányzat 1996-ban hozott törvénnyel szabályozta, 2000-ben már kötelező hatállyal. Sok ellenkezést váltott ki az a tény, hogy ezzel egy (a feltaláló érdekeltiségével működő) vállalkozást (TriVision International) monopolhelyzetbe juttatott. Az első V-chippel ellátott televízióvevőt a TriVision és a Samsung Electronics közösen fejlesztette ki és 1999-ben mutatta be.

A televízió-műsorszórás digitálissá alakulása során a V-chip rendszer továbbra is létezik, annyi a változás, hogy digitális átvitel esetén a minősítő kódot nem a videójelbe a képváltás alatt bekevert jelekkel, hanem a digitális átvitelben alkalmazott keretrendszerben egy kódtáblázat segítségével viszik át. Maga a kiértékelés és a blokkolás az analóg készülékekéhez hasonlóan működik. A digitális televíziókészülékek számára megfelelő digitális V-chip *V-gis* néven is ismert. Ez a változat már úgy készült, hogy legyen lehetőség arra, hogy az érvényben lévő „Szülői irányelvek”-ben meghatározott minősítési rendszertől eltérő más minősítés szerint is programozható legyen.

A gyermekek televíziózásának a V-chip rendszerrel történő szülői irányításához tehát *szükség van* a V-chip által kezelni képes, megfelelő, *szabványos minősítési rendszerre*, minden műsorszámhoz tartozóan a *konkrét minősítésre*, a *minősítés kódjának továbbítására*, a kód és a *szülői programozás* egybevetésére, s ennek eredményeként a *műsorjel blokkolására vagy átengedésére*.

A V-chip rendszer ennek technikai feltételeit biztosítja. Más kérdés, hogy az ezzel elvben lehetővé váló szülői irányítás mennyire valósul meg.

Már a V-chip rendszer kötelező beépítését elrendelő törvény jelezte, hogy a rendszer megfelelőségét a technológia, a nézési szokások és más terjesztési lehetőségek mentén figyelemmel kell kísérni, és az FCC-nek, ha szükséges, javaslatot kell majd tennie egy megfelelőbb, a kor követelményeihez igazított megoldásra.

2007-ben egy új törvény született „A gyermekek biztonságos televíziózása-2007”⁸ alcímen, mely konkrét feladatokat ír elő az FCC számára. E törvény előkészítése során számos felmérést végeztek a V-chip alapú szülői ellenőrzés gyakorlatáról és ezek azt mutatják, hogy a rendszer alkalmas a szülői felügyelet alkalmazására, azonban a tényleges használat nem eléggé terjedt el.

Néhány kiragadott adat e felmérésekből.

Azon megkérdezett szülőknél, akik 2000 után (azaz a V-chip kötelező meglétét előíró törvény hatályba lépése után) vásároltak televíziókészüléket, csak 49 %-a volt tisztában azzal, hogy ilyen lehetőség be van építve a készülékbe.⁹ Más felmérések hasonló eredményeket mutattak^{10, 11}, egyesek kicsit kedvezőbbet (69 %)¹², bár ez utóbbi már kifejezetten a leginkább érintett korú gyermekek szüleinek megkérdezéséből származik.

⁸ A BILL To develop the next generation of parental control technology. (“Child Safe Viewing Act of 2007”)

⁹ *Parents, Children & Media: A Kaiser Family Foundation Survey* (June 2007)

¹⁰ <http://www.televisionwatch.org/NewsPolls/PressReleases/PR008.html>.

¹¹ http://www.annenbergpolicycenter.org/Downloads/Media_and_Developing_Child/Childrens_Programming/20030402_Children_and_TV_Roundtable/20030402_ParentsVchip_report.pdf

¹² <http://www.televisionwatch.org/junepollresults.pdf> (“June 2007 Luntz Maslansky Research/Hart Research Survey”)

Ennél még rosszabb a tényleges használatra vonatkozó felmérések eredménye, bár a különböző időpontokban, különböző csoportokon és különböző szervezetek által végzett felmérések időben javuló tendenciát mutatnak.

A V-chipet használók aránya

1999-2001 közötti időszakban a megkérdezett családok 8 %-a használta ki a V-chip rendszer nyújtotta lehetőséget, bár az is kiderült, hogy azok a családok, akik részletes tájékoztatást kaptak a műsorszám-minősítő rendszerről és a V-chip használatáról, nagyobb arányban használták, mint azok, akik ilyen ismertetést nem kaptak.

2004-es felmérés szerint a szülők 15 %-a használta a V-chip rendszert.¹³

Egy 2005-ös felmérés szerint a szülőknek csak 5 %-a használta a V-chip lehetőséget.¹⁴

Egy 2007-es felmérés 16 %-os eredményt mutatott ki, de ebbe beleértette a kábelelőfizetők V-chip-től eltérő blokkolási rendszerét használókat is.¹⁵

A V-chip rendszert valaha is használóknak csak egy része találta azt előnyösnek. Egy felmérés arról számolt be, hogy a szülők 71 %-a találta a rendszer használatát nagyon hasznosnak¹⁶. Egy másik felmérés azonban csak a teszteltek 56 %-ától kapott hasonló választ.¹⁷

„A gyermekek biztonságos televíziózása-2007” törvény előkészítéséhez beterveztett jelentésben szerepelt egy Annenberg-tanulmány, mely szerint sok szülő úgy véli, hogy a V-chip szülői beprogramozása bonyolult, sok lépésből álló és a szülőt gyakran összezavaró folyamat. Legalább 5 menü kell végignavigálni, mégpedig eléggé gyorsan ahhoz, hogy a felkinált menü ne tűnjön el, és ne kelljen előlről kezdeni a programozást.¹⁸

Mind a gyermekek védelme mellett érvelők, mind a médiaipar képviselőinek egy része azt gondolja, hogy az ún. Szülői irányelveket és a V-chip sémát javítani kell.¹⁹ Mások azonban ellenzik ezt a változtatást, mondván, hogy a statisztika azt mutatja, hogy a V-chip rendszert kevesen használják, nemcsak azért, mert hiányosságai vannak, hanem azért is, mert nagyon sok család más szülői irányítási megoldást használ gyermekeik médiafogyasztásának ellenőrzésére és befolyásolására²⁰. Mert bár egy felmérés szerint a szülőknek csak 16 %-a használt valaha is V-chip rendszert gyermekeik káros médiatartalmaktól való megóvására, ugyanebben a felmérésben a szülők azt is állították, hogy különböző egyéb módszereket használnak gyermekeik médiahasználatának ellenőrzésére. A módszerek közt szerepelnek pl. házi szabályok, hogy mikor és mennyit nézhetnek televíziót, melyik csatornákat nézhetik, a televíziót és a számítógépet a lakás közösen használt helyiségeiben helyezik el, egyes kábelcsatornákat a kábelrendszer szülői irányítási rendszerén keresztül tiltják le.

Az is igaz azonban, hogy míg a különböző felmérések szerint a szülők 47-63 %-a azt állította, hogy figyelni gyermekei televíziózását, illetve együttnézi velük a televíziót és személyesen korlátozza a káros tartalomhoz való hozzáférésüket, más képet mutatott az a felmérés, ahol erről nem a szülőket, hanem a gyerekeket kérdezték meg. A *Kaiser Family Foundation* által 2005-ben végzett felmérés szerint a szülők felállítanak ugyan szabályokat, de ennek betartását kevésbé ellenőrzik. A gyerekek 46 %-a számára szabtak a szülők

¹³ Parents, Children & Media: A Kaiser Family Foundation Survey (Fall 2004)

¹⁴ <http://www.televisionwatch.org/NewsPolls/PressReleases/PR008.html>

¹⁵ <http://parentstv.org/PTC/news/release/2007/0315.asp>

¹⁶ 2007 Kaiser Family Foundation Study

¹⁷ <http://www.televisionwatch.org/NewsPolls/PressReleases/PR008.html>

¹⁸ Scantlin, R.M., Jordan, A., Families Experiences With the V-chip: An Exploratory Study, *The Journal of Family Communication*, 6(2) (2006)

¹⁹ Children's Media Policy Coalition ("CMPC") Comments at iii; Common Sense Media Comments at 8; Smart Television Alliance Reply

²⁰ Comments of Center for Democracy and Technology ("CDT") at 7; CEA Comments at 7-8, 15; PFF Comments at 19-20.

szabályokat, de csak 20 % számolt be arról, hogy ezeket a szülei rendszeresen ellenőrzik is. 23 %-uk jelezte, hogy szinte sohasem ellenőrizték őket ebben a kérdésben²¹.

A témával kapcsolatban véleményt közreadók közül sokan hangsúlyozzák, hogy a V-chip vagy akármilyen más szülői irányítást biztosító rendszer használatánál az USA-ban figyelembe kell venni, hogy a háztartásoknak csak egy bizonyos hányadának lehet egyáltalán szüksége ilyen rendszer használatára. A *Progress and Freedom Foundation* azt állítja, hogy a háztartásoknak csak kb. 32 %-ában van gyermek és ezeknek is csak a felében olyan korúak a gyermekek, hogy ilyen felügyeleti rendszer használata hasznos lehet.²²

A kongresszus törvényelőkészítési folyamatában aktív hozzászólók azon része, akik támogatnák a V-chip rendszer továbbfejlesztését, elsősorban a „Szülői irányelvek” finomítását tartanák szükségesnek több tartalomleíró kategória alkalmazásával, ami lehetővé tenné a körültekintőbb, pontosabb minősítést és így a szűrést; ezen kívül szükségesnek tartják, hogy a blokkoló rendszer több, független minősítő rendszer szerint legyen programozható. Ehhez azonban szoros együttműködés szükséges a műsorszolgáltatók, a minősítő szervezetek és a szabványosító szervek között.

Azok viszont, akik ellenzik a V-chip rendszer továbbfejlesztését, azzal érvelnek, hogy a televíziózás a földfelszíni műsorszórásról egyre nagyobb arányban tolódik el az egyéb, sokcsatornás terjesztőrendszerek és az internet felé és ezeken sokféle tartalomszűrési eljárás működtethető, a V-chip rendszer újraformálása nem időszerű és az ahhoz szükséges forrásokat inkább a meglévő V-chip rendszerrel és más szűrőrendszerekkel kapcsolatos felvilágosító tevékenységre kellene fordítani.

A kiskorúak TV-használatához készült „Szülői irányelveket” a műsorszolgáltatók, a kábelszolgáltatók és a moziipar közösen és önként készítették, és elsősorban nem annak tartalmával van baj, hanem a potenciális felhasználók tájékoztatlansága az oka a nehézségeknek. A felmérések azt mutatták, hogy bár a szülők 80 %-a hallott erről a minősítési rendszerről, de a legtöbben nem tudják, hogy ténylegesen mi is az. A 2 és 6 év közötti gyerekek szüleinek csak 30 %-a tudott megnevezni olyan minősítési kategóriát, mely gyermekei számára nézhető műsorszámot jelöl. Pl. az ilyen korú gyerekek szüleinek csak 11 %-a tudta, hogy az FV (képzeltbeli erőszak) minősítésnek van valami köze az erőszakhoz és 9 % azt gondolta, hogy ez Family View-ot jelent, azaz a család minden tagja általi fogyasztásra ajánlott műsorszámot jelzi.²³ Hasonló alapvető félreértések kapcsolódtak a többi minősítési kódhoz is. Egy felmérés azt hozta ki, hogy a megkérdezett szülőknek csupán 8 %-a értelmezi helyesen a „Szülői irányelvek” minősítési kategóriáit.²⁴ Ugyanakkor a V-chip rendszert használók 53 %-a tartotta az eljárást „nagyon hasznosnak”²⁵. Más felmérés még ennél is nagyobb, 85 %-os eredményt mutatott ugyanerre a kérdésre²⁶.

A blokkoló rendszer értékelésénél felmerült, hogy azért nem tud eléggé hatásos lenni, mert a „Szülői irányelv” félreérthető, ráadásul az alkalmazása pontatlanul történik. Egyes műsorszámoknál a műsorszolgáltatók nem alkalmazzák a kritikus tartalomminősítést olyankor sem, ha azokban szexuális jelenetek, erről szóló párbeszéd, erőszak és trágár szövegek vannak. A gyengébb minősítés okaként gyakran sejthető anyagi érdek is és ezért nem helyes, hogy a minősítést a tartalom-előállítók végzik. Bár felmérés nem foglalkozott ezzel,

²¹ Donald F. Roberts, Ulla G. Foehr, and Victoria Rideout, *Generation M: Media in the Lives of 8-18Year-Olds*, Kaiser Family Foundation (March 2005) at Appendix 3.3

²² Adam Thierer, *Parental Controls & Online Child Protection: A Survey of Tools and Methods* (Summer 2009) (elérhető: <http://www.pff.org/parentalcontrols/>)

²³ 2007 Kaiser Family Foundation Study

²⁴ <http://parentstv.org/PTC/news/release/2007/0315.asp>.

²⁵ <http://parentstv.org/PTC/news/release/2007/0315.asp>.

²⁶ Survey: Parents Combine Old-Fashioned TV Rules and Latest Blocking Technologies to Manage Kids' TV, November 28, 2005, <http://www.televisionwatch.org/NewsPolls/PressReleases/PR008.html>.

feltételezhető, hogy a V-chip használatának alacsony elterjedtségében szerepe van ennek a pontatlan minősítésnek is.

A televízióipar a minősítések megbízhatóságának fokozása érdekében létrehozott egy *TV Parental Guidelines Monitoring Board* nevű testületet, azonban ennek nincs tényleges hatósági jogköre és így sok panasz esetében nem tud hatékonyan intézkedni.

Vannak, akik a V-chip-es blokkolási rendszert a reklámokra is ki szeretnék terjeszteni, hiszen a reklámok között is egyre több van – különösen a jövőbeni műsorszámokat beharangozók között –, melyek gyermekek számára nem kívánatos jeleneteket tartalmaznak. Természetesen a műsorszolgáltatók és a reklámügynökségek ezt a törekvést nem szívesen támogatnák.

Igény volna arra, hogy a V-chip rendszer ne csak blokkolni tudjon műsorokat, hanem a minősítő rendszer egészüljön ki a gyermekeknek kifejezetten hasznos műsorszámok kiemelésére alkalmas kategóriával és ez az információ is szerepeljen a műsorjelet tartalmazó jelfolyamban (az jelenleg is érvényes előírás, hogy az oktató, informáló műsorszámok teljes időtartama alatt jelenjen meg a képernyőn az E/I²⁷ jelzés, de a V-chip rendszerben ez nem jelenik meg). A műsorszámhoz tartozó meta-adatok között szereplő ilyen információt kellene a V-chip rendszernek értelmeznie és ezzel a műsorválasztásnál preferenciát lehetne hozzárendelni az ilyen műsorhoz való hozzáférés számára, azaz így nem csupán blokkolásra, hanem pozitív választásra is alkalmas lenne a rendszer.

Ezt a felvetést „Fehér lista” elnevezéssel emlegetik.

„*A gyermekek biztonságos televíziózása-2007*” törvény arra kötelezte az FCC-t, hogy vizsgálja meg, miként lehetne megoldani, hogy olyan blokkoló rendszer legyen, mely többféle és független minősítő rendszer szerint lenne képes működni, nem pedig az egyetlen szabványosított rendszerben meghatározott kategóriák szerint. Már most is többféle önkéntes minősítő szervezet létezik és a felvetett lehetőség megvalósulása esetén szülők választani tudnának ezek közül a nekik leginkább megfelelőt használva. Ilyen – különböző szervezetek, alapítványok, stb. által készített – minősítések a sokcsatornás TV-closztórendszerek műsoraira elérhetők az interneten²⁸. A V-chip azonban mindezekig csak a TV Parental Guidelines és a MPAA (mozi) minősítés alapján működik, bár a digitális változatra érvényes már az a követelmény, hogy az más rendszerre átprogramozható legyen (ez nem azonos azzal, hogy a szülő, akár alkalmilag is szabadon választhasson különböző minősítés-változatok között).

Minden műsorszűrő rendszernél három tényező alapvető feltétel:

- 1) a műsorszám értékelése a minősítő rendszernek megfelelően,
- 2) az értékelést hordozó jel továbbítása a jelfolyamban,
- 3) a vevő képessége, hogy az értékelést hordozó jelet feldolgozza és a szülői beállításnak megfelelően a jel szerint blokkolja vagy átengedje a műsorjelet.

Eredetileg az FCC követelménye arról szólt, hogy a készülékek kötelező V-chip rendszere képes legyen a „Szülői irányelvek” szerinti és az MPAA (mozi) minősítés alapján szűrés végrehajtására. Később – a digitalizálás második fázisában kiadott – elvárás már arra vonatkozott, hogy a V-chip legyen alkalmas megváltozott minősítő rendszer szerinti működésre, azaz letölthető továbbfejlesztett rendszer befogadására.

Az „*Open V-chip*” koncepció azt tartalmazza, hogy a jövőbeni V-chip áramkör egy olyan hardvereszköz legyen, melynek működési kritériumait igény szerinti programozással lehet betölteni. Az új felvetés szerint tehát nem elég, hogy a V-chip a „Szülői irányelvek”-nek

²⁷ Oktató/informáló műsor

²⁸ Vannak persze olyan szervezetek is, melyek az általános értékeléstől, speciális szemléletük szerint alapvetően eltérő értékelést adnak.

megfelelő vagy annak továbbfejlesztendő változata szerinti minősítést érti, az új igény az, hogy ezen felül legyen alkalmas bármely más minősítési rendszer szerinti kategóriák értelmezésre is.

Felmerül a kérdés, hogy tudna-e a V-chip rendszer többféle minősítési kritérium szerint működni. Egyes állásfoglalások szerint igen, de ez nagyobb információátviteli kapacitást igényel, nagyobb kapacitású ún. Rating Region Table-t kíván a digitális jelátvitelben és ez határt szab az alkalmazható értékelő rendszereknek. Más állásfoglalások szerint egy ilyen módon továbbfejlesztett rendszer csak bonyolítaná a szülői felügyelet megvalósítását, ráadásul a műsorszámok többféle értékelési rendszer szerinti minősítésének kisugárzása nem feltétlenül megoldható és a műsorfüzetekben, az elektronikus műsorkalauzban (EPG) előre megjelentetése egyéb üzleti szempontokból sem kívánatos. Emellett az *open V-chip* kívánalom a technikai kérdéseken túl komplikált szabadalmi kérdéseket is felvet, nem tisztázott még, hogy vajon az *open V-chip* védve van-e az eredeti V-chip szabadalom által. Az FCC 2009 augusztusi jelentése még nem tud állást foglalni a kérdésben, további elemzéseket tart szükségesnek.

A különböző felmérések mind azt mutatják, hogy a szülők tudatosságának és hozzáértésének fokozása nagyobb jelentőséggel bír a kiskorúak védelme szempontjából, mint amit a minősítési rendszer és a blokkoló megoldás finomítása önmagában nyújthatna. A tudatosság fokozása területén az államnak szerepet kell vállalnia, kampányokat kell szerveznie stb.

A V-chip rendszer tulajdonképpen a *földfelszíni műsorszórással terjesztett televízióműsorokban* a kiskorúak számára káros tartalmak kiszűrésére jött létre. Időközben azonban az audiovizuális tartalom terjesztése különböző egyéb platformokon is történik, sőt egyre nagyobb arányban éppen ezeken az új platformokon (kábel, műhold, IPTV, Internet). Ezért „*A gyermekek biztonságos televíziózása-2007*” törvény az FCC számára előírt vizsgálatot nemcsak a V-chip rendszerre korlátozza, hanem azt várja el, hogy a kiskorúak védelmére alkalmazható egyéb hatékony eljárások lehetőségét is vizsgálja meg.

Az FCC „*A gyermekek biztonságos televíziózása-2007*” törvényben előírt vizsgálataihoz elkészített és 2009 márciusában elfogadott egy 22 oldalas dokumentumot²⁹, ami egyúttal felhívásként szolgált az érintettek számára, hogy tegyék meg észrevételeiket az FCC jelentésének összeállításához. Az észrevételek megtételének határideje április 16-a, a válaszadási határidő május 18-a volt. Az észrevételek feldolgozását követően az FCC a vizsgálatának eddigi eredményeit a 2009. augusztus 27-én általa elfogadott jelentésben³⁰ tárta a Kongresszus elé. Ebben a jelentésben az FCC – szokásos munkamódszerét követve – az érintettek álláspontját bekérvé elemezte a kialakult helyzetet és a lehetőségeket a kiskorúak egyes audio- és videótartalmak káros hatásai elleni védelme területén. A jelentés a vizsgálatot kezdeményező törvény előírásainak megfelelően a kötelező V-chip rendszer tapasztalatait és további lehetőségeit elemzi. Ennek lényegét ismertettük az előzőkben. A 96 oldalas jelentés az elemzését kiterjeszti egyrészt a kiskorúak televíziózásának szülői irányítását lehetővé tevő, a sokcsatornás műsorterjesztő rendszereken működő rendszerek áttekintésére, illetve más potenciális rendszerek lehetőségeinek ismertetésére is. De mivel ma a gyermekek nem csupán a televízió (ideértve a konzerv videóműsorokat is, azaz a DVD, videokazetta, VOD technológiát is) formájában találkozhatnak káros médiatartalommal, a jelentés beszámol a videójátékokkal, a hangműsorszámokkal, a vezeték nélküli kapcsolatok útján működő hordozható eszközökkel (pl. mobiltelefon), és végül az internettel kapcsolatos kiskorú-védelmi lehetőségekről is.

²⁹ NOTICE OF INQUIRY In the Matter of Implementation of the Child Safe Viewing Act; Examination of Parental Control Technologies for Video or Audio Programming. MB Docket No. 09-26

³⁰ Report In the Matter of Implementation of the Child Safe Viewing Act; Examination of Parental Control Technologies for Video or Audio Programming. MB Docket No. 09-26, Adopted: August 27, 2009

Jelen tanulmány célja ezek közül a televízióműsorokkal kapcsolatos ifjúságvédelem, ezért itt az FCC jelentéséből is erre részre koncentrálunk a V-chip rendszeren túli egyéb megoldásoknál.

1.2. Egyéb televíziós tartalomszűrésési lehetőségek

A sokcsatornás televízióelosztó-rendszereken használt szülői ellenőrző megoldások³¹

Az FCC vizsgálja a már létező vagy fejlesztés alatt lévő egyéb blokkoló eljárásokat. Miután a háztartások 89 %-a fizet elő valamilyen sokcsatornás televíziós platformra³², a kábeles és műholdas szolgáltatók és a telefontársaságok által a szülői ellenőrzésre kínált módszerek jelentősége nagy és a *Consumer Electronics Association* (CEA) kifejezetten azt állítja, hogy a kábeles és a műholdas szülői irányítási megoldások azok, melyeket a legtöbb háztartásban használnak. Egy 2007-es felmérés szerint a szülők 90 %-a tud arról, hogy a kábeltársaságok és a műholdas szolgáltatók nyújtanak olyan szolgáltatást, melyekkel a szülők blokkolni tudják azokat a csatornákat, amelyek szerintük gyermekeik számára nem kívánatos tartalmakat továbbítanak. Viszont egy korábbi felmérés 2005-ben azt találta, hogy a szülők 63 %-a tud ezekről a lehetőségekről, de csak 17 %-uk használt kábeles rendszerben meglévő ilyen lehetőséget és 12 %-uk műholdas rendszerben lévő, de ez még mindig több, mint az a 7 %, aki V-chip rendszert használt.

Sokan gondolják úgy, hogy a sokcsatornás műsorterjesztő szolgáltatások által kínált szülői ellenőrző rendszerek sokkal inkább felhasználóbarát eljárások, mint amilyen a V-chip rendszer és jóval több lehetőséget nyújtanak a gyermekek televízió-használatának szabályozására. Az analóg és a digitális kábelboxok lehetővé teszik az egyes csatornák jelszóval védett blokkolását, de az újabb digitális boxok esetében lehetőség van a blokkolást a műsorszám minősítése, a csatorna neve, vagy akár a műsorszámok címe alapján aktiválni. Sőt a blokkolás beállítása úgy is történhet, hogy a gyermek nem látja, hogy az ilyen csatorna vagy műsor egyáltalán elérhető lenne a televízión. A nem kívánt csatorna vagy műsorszám meg sem jelenik a csatornalistában vagy a műsorkalauzban. A digitális set-top-boxok különböző menüket kínálnak fel, amelyen keresztül meg lehet ismerni a műsorszámok minősítését és ennek tudatában lehet aktiválni a blokkolást. A műsorszámok blokkolása történhet a „Szülői irányelvek” kor szerinti minősítésére, a tartalomjellemezőkre, vagy e kettő kombinációjára való tekintettel. A mozifilmek közvetítése esetén a blokkolás támaszkodhat az MPAA mozifilm minősítési paraméterekre. Sok esetben a távkezelő segítségével a minősítési rendszerre vonatkozó információk is behívhatók, illetve egyeseknél külső minősítő szervezetek minősítése is a képernyőre hozható.

A kábeles szolgáltatókhoz hasonlóan az IPTV szolgáltatók is hasonló szolgáltatásokat nyújtanak a szülői ellenőrzés megkönnyítésére és pl. a VOD szolgáltatások esetében is lehetővé tesznek bizonyos korlátozásokat, pl. a szülő ilyen beállítása esetén a nem kívánt tartalmakat kiveszik a megrendelhető tartalmak listájából.

A műholdas szolgáltatók is hasonló lehetőségeket biztosítanak előfizetőiknek és azt állítják, hogy saját rendszerük hatékonyabb és könnyebben kezelhető, mint a V-chip rendszer.

Az FCC vizsgálatai során beszámoltak egy 2010-ben alkalmazásra kerülő Motorola rendszerről, melyet *TV Tűzfal*-nak neveztek el. Ez az előbbiekhöz hasonló lehetőségeket biztosít a sokcsatornás terjesztő platform előfizetőinek, de úgy, hogy a háztartásban lévő

³¹ Multichannel Video Programming Distributor (“MVPD”) service

³² The Nielsen Company, 2008-2009, Universe Estimates, Media Related TV Households and Penetrations by County within DMA, July 2009.

minden egyes set-top-box számára független programozást lehet adni és a korlátozás mellett bizonyos műsorszámokat pozitív módon lehet kínálni. Tulajdonképpen az egyes set-top-boxok számára kínálati listát állít össze a szülői elképzelésnek megfelelően (amelyből hiányoznak a blokkolt műsorok és sorrendben előre kerülnek a kifejezetten ajánlott programok). Az információk a szolgáltató szerverén tárolódnak. Amikor a gyermek televíziózik, először kap egy listát a számára elérhető műsorról, választását követően pedig a rendszer ellenőrzi a szolgáltató szerverén, hogy az adott gyermek jogosult-e a kiválasztott program nézésére. Csak az ellenőrzés pozitív eredménye után kapcsolja a set-top-box a műsort a képernyőre. A rendszer működéséhez internet kapcsolat igénybevételére és egy grafikai felhasználói interfészre (GUI) van szükség.

Az FCC felmérése szerint számos hatékony eljárás létezik a sokcsatornás műsorterjesztő platformokon a gyermekek televízió-fogyasztásának szülői irányítását lehetővé teendő. Ezek azonban technológia szempontjából - a V-chip rendszertől eltérően - nincsenek szabványosítva. Ennek szükségességéről az FCC még nem foglalt állást, egy második elemzési szakaszban további véleményeket kérnek be az érdekeltektől ebben a kérdésben.

Az FCC a beszámolójában vizsgálta a V-chip rendszertől és a sokcsatornás platformokon jelenleg használt eljárásoktól eltérő, lehetséges újszerű szűrési technikákat is. Említést érdemel ezek közül az alábbi néhány eljárás.

A TiVo KidZone rendszer

A TiVo³³ kifejlesztett egy *KidZone* nevű rendszert, amely a szülőknek lehetővé teszi, hogy különböző független szervezetek által ajánlott műsorszámok listái alapján blokkoljanak, megnézésre kiválasszanak, rögzítsenek műsorszámokat gyermekeik számára. A TiVo ezt a rendszert a V-chipes rendszer nehézkes használata miatt fejlesztette ki. A kiválasztás itt is bizonyos korhatárok és tartalmi elemek alapján történik, de lehetővé teszi a szülők számára, hogy saját egyéni megítélésük alapján eltérjenek a szülői irányelvek alapbeállításaitól és megengedjenek egyes olyan műsorok vagy csatornák nézését, melyeket ők megfelelőnek ítélnak a gyermekeik számára. A rendszer lehetővé teszi bizonyos műsorok „fekete listára” helyezését vagy éppen a kívánatosak közé sorolását (fehér lista). Ezek a kategóriák úgy a nézésre, mint a rögzítési lehetőségre egyaránt hatnak.

A KidZone keretében lehívható egy lista a független minősítő szervezetek által a gyermekek számára javasolt műsorról, ezen belül külön az oktató és informáló jellegűekről. A szülők egyenként vagy egyszerre az egészet felvehetik az elérhető és rögzítendő műsorok közé. Rendelkezésre áll egy lista a gyerekeik számára a szülők rendelkezése alapján rögzített és lejátszható műsorról. Ha a szülő maga más műsort akar nézni, mint ami ezen a listán van, akkor egy jelszóval kilép ebből a korlátozásból. Programozástól függően a rendszer egy idő után automatikusan vagy a szülő utasítására visszatér a korlátozott műsorkínálati tartományba.

A szolgáltató szerint a KidZone szolgáltatás használata kb. azonos arányú, mint a V-chipes rendszeré. Viszont egy közelmúltban végzett felmérés alkalmával azt tapasztalták, hogy a TiVo DVR³⁴-t vásárlók mintegy 49 %-a számára a KidZone lehetőség nagyon fontos szempont volt a vásárlásnál.

³³ A TiVo alapvetően digitális videórögzítésen alapuló televíziózást nyújtó szolgáltató

³⁴ DVR – digitális videórögzítő

A TV Guardian rendszer

A rendszer csak részben nyújt megoldást a kiskorúak számára káros audiovizuális tartalom elleni védelemre, mivel kizárólag a műsorokban használt nyelvezettel foglalkozik. Az USA-ban a családok meglehetősen érzékenyek a televízióban használt durva vagy trágár szövegekre és ezt a gyermekek fejlődése szempontjából nagyon károsnak tartják. A TV Guardian rendszer a törvényi előírások következtében rendkívül elterjedt ki- és bekapcsolható feliratozás meglétén alapul. Lényege, hogy a feliratozás jeleinek olvasása alapján egy intelligens áramkör felismeri a nem kívánatos szavakat és azoknak a műsor kísérőhangjában lévő megfelelőjét „kivágja”, a feliratozásban pedig szalonképes szinonímájával helyettesíti. Bár ezt a megoldást beépítették néhány millió DVD-lejátszóba és kábel set-top-boxba, általános vélemény, hogy nem igazán vált be. Támogatói azzal érvelnek, hogy ezzel „megmenthető” olyan műsorok, amelyeket a V-chip teljes egészében kizárt volna a használt durva nyelvezet miatt. Ennél a megoldásnál csak ténylegesen a kifogásolt szavak maradnak ki a műsorból, de emiatt a teljes műsorszám még megtekinthető a gyermekek számára.

A CC+ rendszer

A CC+ rendszer a durva beszéd kiszűrése szempontjából hasonló a TV Guardian rendszerhez, részben azért, mert a képalírásai rendszerre támaszkodik, részben, mert a kísérőhangból blokkolja a beállított érzékenység függvényében a kifogásolt nyelvezetű tartozó szavakat. De ugyanakkor ez a rendszer a károsnak ítélt videótartalom blokkolására is képes. Ez tehát szintén nem komplett műsorszámokat blokkol, hanem beállításának megfelelően azokat a jeleneteket, ahol meztelenkedés, szex, erőszak látható. A blokkolandó jelenetek helyét hordozó információk a feliratozás jeleivel együtt kerülnek továbbításra. A kritikus jelenetek kijelölése főként előzetes megnézés útján, emberi munkával történik, noha elképzelhetőnek tartják, hogy képi tartalmat elemző szoftverek hamarosan képesek lehetnek a munka automatizálására.

Digitális vízjelzés használata

A digitális vízjelzés rendszere a *Digimarc Corporation* és a *Digital Watermarking Alliance* által javasolt eljárás a V-chip rendszer kiváltására. Míg a V-chip eljárást a tartalomfogyasztás végpontjához, azaz kifejezetten a vevőkészülékhez fejlesztették ki, a vízjelzés technika a tartalomtovábbítás bármelyik szakaszánál alkalmazható lenne.

Az eljárás lényege, hogy a néző számára nem látható, de az elektronikus eszközök számára olvasható kódot beágyaznak magába a tartalom-jelbe. Amikor ezt a kódot az eszközök olvassák, ennek alapján eldönthetik, hogy a tartalmat átengedjék vagy blokkolják. Miután ez a kód magában a tartalomba van beágyazva, a jelek másolása, átkódolása stb. nem szünteti meg a kódot, így bármilyen továbbítás, rögzítés, konverzió után is felhasználható a tartalom kategorizálására. Magát a digitális vízjelzést széleskörűen használják a szerzői jogok biztosítására, pénzhamisítás elkerülésére stb. A digitális vízjelzés szinte az egyetlen eljárás, ami csakis tartalomfüggő és nem pedig hardvertől, eszköztől, vagy szoftvertől, elosztástól függő valami. Mint ilyen jól szolgálhatná a gyermekek médiatartalom fogyasztásának szülői felügyeletét is. Egyelőre kiskorúak káros tartalmaktól való védelmére szolgáló ilyen eljárás még nem került kidolgozásra, ez egyelőre elvi lehetőség csupán.

Egyéb eljárások

Az előzőeken túl léteznek kevésbé átfogó, de egyszerűen kezelhető eljárások, pl. olyan távkezelő, melyen csak néhány gomb található és azokkal csak azok a csatornák állíthatók be, melyeket a szülők erre a célra előre beprogramoztak. Vannak például olyan eszközök, is

amelyek a televíziókészülékhez illeszthetők és korlátozzák azt a napi időszakot, amikor a gyermek bekapcsolhatja a tv-t és/vagy korlátozza a napi összes bekapcsolt időtartamot.

1.3 Az FCC jelentésből lezűrhető tapasztalatok

Részben maga a jelentés is megfogalmazza, részben a jelentést tanulmányozva arra a következtetésre lehet jutni, hogy az USA-ban jelenleg létezik és a lakosság részére széles körben elérhető az igénybe vett műsorterjesztő platformnak megfelelő, a gyermekek számára káros televíziótartalmak kiszűrésére szolgáló eljárás. A meglévőknél túl újabb eljárások is figyelembe vehetők a módszerek finomítására. Minden szűrő vagy blokkoló eljárás azonban csak annyira lehet jó, amennyire a hozzárendelt tartalomminősítési rendszer megfelelő, illetve amennyire ezt a minősítést a konkrét tartalmak esetében szigorúan betartják. Másrészt a védelem hatékonysága alapvetően a szülők magatartásán és a minősítési rendszer általuk történő kellő megértésén múlik.

Különböző felmérések mutatják, hogy a szülők tájékozottsága ebben a kérdésben meglehetősen alacsony szintű és csak igen kis hányadban rendelkeznek pontos ismeretekkel ahhoz, hogy a rendelkezésre álló szűrési rendszerek eredeti céljuknak megfelelő módon láthassák el a feladatukat.

Úgy tűnik, hogy talán a legszűkebb keresztmetszet itt a szülői tájékozottság.

A jelentés maga is idéz olyan véleményeket, mely szerint a tájékoztatás javítása sokkal fontosabb, mint a szűrő-eljárások továbbfejlesztése. Várható, hogy az FCC maga is javaslatot fog tenni állami kampányok szervezésére a szülők tájékozottságának fokozása érdekében.

2. Az Európai Unió és a televíziós tartalomszűrés

A kereskedelmi televíziózás és a sokcsatornás televíziókinálat megjelenésével a gyermekek Európában is egyre gyakrabban találkozhattak erőszakot, pornográfiát, gyűlöletkeltést közvetítő televíziós tartalmakkal. Ez a gyermekek egészséges fejlődését féltő személyekben erős aggodalmat váltott ki és cselekvésre készítette őket. A gyermekekre káros tartalom az, amit a szülők, tanárok és egyéb nevelők annak tartanak, de ez a fogalom kultúránként, sőt egyéni megítélés alapján is jelentősen eltérő lehet. Míg 25-30 évvel ezelőtt a gyermekeknek kevés alkalmuk volt ilyen kritikus tartalommal találkozni, addig ma bőséges kínálat van ezekből televízióban és egyéb audiovizuális formátumban, legyen a hozzáférés eszköze televízió, mobiltelefon, elektronikus játék vagy internet. A 2000-es évek elején végzett felmérések és tanulmányok³⁵ Európában is igazolták, hogy a televízióban, a moziban, a számítógépen és a játékokban látott erőszak alapvető, rövidtávú hatást fejt ki a gondolatokra, az izgalmi állapotra és az érzelmekre. Ezek a fiatal gyermekeknél – különösen a fiúknál - növelik a valószerűségét az agresszív vagy éppen a szorongó viselkedésnek.

Pedig a 12-17 év közötti gyermekek nagyon sok időt töltenek a nem gyerekeknek való és az erőszakot bemutató filmek nézésével vagy ilyen elektronikus játékok használatával. Ez hatással van a gyerekek társasági életére és az iskolai előmenetelükre is.³⁶

Egy nemrégiben készült és 25 EU tagállamban az ezzel kapcsolatos szülői magatartásra vonatkozó felmérés is azt jelezte, hogy a gyermekek jelentős hányada semmiféle szülői korlátozással nem találkozik a televízió, az internet, a mobiltelefon és a játékkonzolok használatakor. Ezt a helyzetet tapasztalták a 7-11 éves korcsoport 22%-ánál, a 12-15 évesek 27 %-ánál és a 15-16 évesek 40 %-ánál³⁷. Mindez önmagában elég indok arra, hogy az EU is hathatós lépéseket tegyen a gyermekek káros tartalmaktól való védelme érdekében.

A gyermekeknek a televízióban közvetített káros tartalmak védelmével kapcsolatban az EU első ízben az 1989-ben elfogadott ún. „Határokon túllépő televíziózás” című irányelv³⁸ keretei között intézkedett. Ez, amíg elő kívánta segíteni a televízió-műsorszolgáltatások szabad mozgását az EU-n belül, és elvben a gyermekeknek a súlyosan káros tartalmaktól való védelmét is célba vette, ebben a tekintetben gyakorlatilag csak a gyermekműsorok reklámokkal történő megszakításának korlátozásával, illetve az alkoholtartalmú készítmények gyerekeknek vagy gyermekekkel való reklámozásával foglalkozott, illetve általános elveket fektetett le a gyermekeknek szóló reklámokra vonatkozóan. Ez utóbbiak azt fogalmazták meg, hogy a reklámoknak nem szabad morális vagy fizikai károsodást okozniuk a fiatalkorúakra nézve, illetve nem buzdíthatnak kiskorúakat valamilyen termék vagy szolgáltatás megvásárlására, kihasználva a fiatalkorúak tapasztalatlanságát vagy hiszékenységét. Nem ösztönözhetik a gyermekeket, hogy rábeszéljék szüleiket vagy másokat a hirdetett áruk és szolgáltatások megvásárlására, nem használhatják ki az általában a gyermekeknek a szüleik, tanáraik vagy más felnőttek irányában meglévő különös bizalmat és nem mutathatnak kiskorúakat indokolatlanul veszélyes helyzetekben.

A televíziós kínálat ugrásszerű mennyiségi növekedése, új információs és audiovizuális szolgáltatások megjelenése súlyos fenyegetést jelentett a kiskorúak számára. A gyermekek jogaiért küzdő csoportok, fogyasztói szervezetek, köztük az *European Consumer's*

³⁵ például Browne, K.D. and Hamilton-Giachritsis C., *The Lancet*, Vol. 356, Issue 9460, February 2005, p. 702-710.

³⁶ Preiffer C., "Media Degeneracy: A Cause of School Failure and Juvenile Delinquency", in *News from ICCVOS*, Vol. 8, No 1, 2004.

³⁷ Eurobarometer, *Illegal and Harmful Content on the Internet*, EB60.2 – CC-EB 2004.1, European Commission.

³⁸ Directive 89/552/EEC

Organisation (BEUC) felszólították az Európai Uniót, hogy tegyen hathatós intézkedéseket a gyermekek védelmére az érdekeiket sértő tartalmak és egyben a média agresszív reklámtevékenysége ellen.

Az EU válaszként az információtechnológiai és audiovizuális iparhoz fordult és arra bátorította a szektort, hogy alakítson ki önszabályozó rendszert ezen a területen. Az ipar azonban nem mutatott nagy elkötelezettséget arra, hogy önmaga kialakítson megfelelő minősítő- és szűrőrendszert. Az EU ezért többféle kezdeményezést is elindított a média területén a kiskorúak védelmének javítása érdekében.

Az Európai Bizottság 1996-ban „Green Paper”-t adott ki a kiskorúak és az emberi méltóság védelme témában³⁹. Ez a Zöld Könyv széleskörű vitát indított el a kiskorúak és az emberi méltóság információs és audiovizuális szolgáltatásokkal (pl. televízió, internet) kapcsolatos védelmével jelentkező problémák területén.

A Bizottság 1997-ben javaslatot⁴⁰ készített az Európa Tanács részére, melyet a Tanács elfogadott és 1998-ban „Tanácsi Ajánlás a kiskorúaknak és az emberi méltóságnak az audiovizuális és információs szolgáltatásokban való védelméről” címmel bocsátott ki⁴¹. Ez az első közösségi szintű jogi szabályozási eszköz, amely – legalább a preambulum bekezdésében – szól a kiskorúak és az emberi méltóság védelmének kérdéseiről a nyilvánosság számára bármilyen hordozó eszközön közvetített audiovizuális és információs szolgáltatásokkal összefüggésben. Ennek az uniós szerződés 189. cikkelye alapján jogszabálynak minősülő Ajánlásnak célja, hogy a nemzeti jogalkotás számára irányelveket adjon az összes elektronikus média tekintetében. Ebben a televízió-műsorszolgáltatókat és terjesztőket arra szólítják fel, hogy a szülői irányítás lehetővé tételére próbáljanak ki digitális eljárásokat (pl. személyi kódokat, szűrő szoftvereket), az on-line szolgáltatókat pedig arra, hogy alakítsanak ki olyan helyes működési szabályzatokat, amelyekkel a meglévő jogszabályok jobban értelmezhetők és jobban alkalmazhatók.

Az Ajánlás irányelveket fektetett le a nemzeti önszabályozásra vonatkozóan a gyermekek és az emberi méltóság védelme területén.

1997-ben kiegészítés született a „Határokat átlépő televíziózás” irányelvhez⁴². Ebben már a reklámon kívüli tartalommal kapcsolatban is megjelentek ifjúságvédelmi intézkedések.

A módosítás kimondja, hogy

- a tagállamok megfelelő intézkedéseket hoznak annak biztosítására, hogy a joghatóságuk alá tartozó műsorszolgáltatók által nyújtott televíziós adások nem tartalmaznak olyan programokat, amelyek súlyosan károsíthatják a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését, különösen pornográfiával vagy indokolatlan erőszakkal kapcsolatos műsorokat;
- az előző bekezdésben meghatározott intézkedések olyan további műsorokra is kiterjednek, amelyek valószínűleg károsíthatják a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését, kivéve, ha biztosítható az adásidő megválasztásával vagy más technikai intézkedéssel az, hogy a kiskorúak az adáskörzetben szokásos körülmények között nem hallhatják, vagy nem láthatják az ilyen adásokat;

³⁹ COM (96) 483 final

⁴⁰ COM (97) 570 final

⁴¹ Council Recommendation on the Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services, 1998. szeptember 24-i 98/560/EK tanácsi ajánlás

⁴² Directive 97/36/EC of the European Parliament and of the Council amending Council Directive 89/552/EEC on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities; OJ EC L202/60 of 30.7.1997.

- továbbá, amikor ilyen műsorok sugárzására kódolatlan formában kerül sor, a tagállamok biztosítják, hogy ezek megkezdése előtt akusztikus figyelmeztetés hívja erre fel a figyelmet, vagy ezek azonosítását a műsor időtartama során egy vizuális jelkép jelenléte biztosítsa.

A kiegészítés megbízza a Bizottságot, hogy egy éven belül az illetékes tagállami hatóságokkal együttműködve folytasson vizsgálatot esetleges további intézkedések lehetséges előnyeiről és hátrányairól a szülők vagy felügyeletet gyakorló személyek által gyakorolt ellenőrzés megkönnyítésére az olyan műsorok tekintetében, amelyekhez a kiskorúak hozzáférhetnek. Egyebek között ez a vizsgálat térjen ki a következők célszerűségének elemzésére:

- az új televíziós készülékekkel szemben támasztott követelmény egy olyan technikai eszköz beépítésére, amely lehetővé teszi a szülők vagy felügyeletet gyakorló személyek számára bizonyos műsorok kiszűrését;
- megfelelő értékelési rendszerek létrehozása;
- családbarát műsornézési elvek és más oktatási valamint médiajártassági intézkedések ösztönzése;
- az e tekintetben Európában és egyéb országokban szerzett tapasztalat, valamint olyan érintett személyek véleményének figyelembe vétele, mint például műsorszolgáltatók, producerek, oktatási szakemberek, médiaszakértők, valamint megfelelő egyesületek.

A módosított "Határozat átlépő televíziózás" irányelv 22b. cikkelyében foglalt igény alapján nyílt tenderejárás eredményeként a Bizottság 1997 nyarán megbízta az Oxfordi Egyetem Szociológiai - Jogi Tanulmányok Központját⁴³, hogy vizsgálja meg a televízió műsorszórás területén a szülői irányítás technikai megvalósításának lehetőségeit. A tanulmány feladata elsősorban annak vizsgálata volt, hogy összegyűjtve az e téren Európában és másutt felgyülemlett tapasztalatokat, valamint figyelembe véve a témában érdekelt véleményét, tekintse át az irányelv módosításban megadott és fentebb már említett kérdésekre adható válaszokat, azaz

- mik lennének a követelmények azokkal az új televíziókészülékekkel szemben, melyek el lennének látva olyan technikai eszközzel, ami a szülőket és gondozókat képessé teszi arra, hogy bizonyos műsorszámokat kiszűrjenek;
- a megfelelő minősítő rendszer kialakításának lehetőségeit;
- a lehetséges módszereket a megfelelő családi televíziónézési stratégia kialakításának elősegítésére és más oktatási és tudatosság-növelési intézkedések elérésére.

Az elkészült tanulmányt 1999 márciusában hozták nyilvánosságra⁴⁴.

A tanulmány három fő fejezetből és három terjedelmes függelékből áll, összesen 300 oldalt tesz ki. A fő fejezetek:

1. A műszaki eszközök és a minősítő rendszerek
2. A minősítő rendszerekre vonatkozó összehasonlító országfelmérés és ajánlások
3. Családi televíziónézési alternatívák: gazdasági indokoltság, társadalmi hatékonyság, oktatási támogatás

Az Európai Bizottság közleményben minősítette a tanulmányt és fejezte ki véleményét az Európa Tanács, az Európa Parlament és a Gazdasági és Szociális Bizottság részére⁴⁵.

⁴³ Oxford University Centre for Socio-Legal Studies

⁴⁴ http://europa.eu.int/comm/dg10/avpolicy/key_doc/parental_control/index.html

⁴⁵ COM/99/371 Final

Ebben elismeri a tanulmány magas színvonalát és az alábbiak szerint foglalja össze a tanulmány fő következtetéseit:

- a családi közös televíziózás időtartama mára lecsökkent és ez a trend még hangsúlyosabbá válik a sokcsatornás és a családonként sok készülékes környezetben. Ez a változás egyidőben történik azzal, amikor Európában a fogható televíziócsatornák számának robbanásszerű növekedése következik be. A csatornák közül sok határon túli eredetű. Ezek a fejlemények megnehezítik a szabályozó hatóságok számára annak ellenőrzését, hogy a műsorszolgáltatók megfelelnek-e azoknak a műsorkészítési standardoknak, melyek a kulturális érzékenységen alapulnak;
- az USA-ban és Kanadában használt V-chip technológia adaptációja Európában nem járható. Ezen felül, mivel Európa már elkötelezte magát a televízió-műsorszórás analógról digitálisra való átállása mellett, az európai szabályozást a digitális technológia nyújtotta lehetőségekre kell alapozni. Ez lehetőséget nyújt arra, hogy sokkal megbízhatóbb, kifinomultabb és biztonságosabb szűrőrendszer legyen kifejleszthető;⁴⁶
- legalább is a belátható jövőben a műszaki megoldások egyedül nem képesek helyettesíteni a műsorszolgáltatók felelősségét a kiskorúak védelme tekintetében. Ez különösen igaz a szabad hozzáférésű televízió-műsorszórás esetében. Ezért a műsorszolgáltatói felelősség jelenlegi szintjét fenn kell tartani ezen a téren az olyan módszereket is, mint az időszerinti elkülönítés gyakorlata, melynek megfelelően a fiatalkorúak számára nem alkalmas műsorszámokat késő estére vagy éjszakai időpontra kell időzíteni. Az olyan kódolt szolgáltatásoknál, mint az előfizetős TV, a Pay-Per View szolgáltatás, illetve az on-demand videó és hasonló, a műszaki megoldások értékes hozzájárulást adnak ahhoz, hogy a kiskorúak ne legyenek kitéve a káros tartalmak hatásának. Az ilyen rendszerek hatékony működésének biztosítása persze ugyancsak megkívánja a műsorszolgáltatók felelősségét;
- a televízió-készülékekre és set-top-boxokra vonatkozóan nyílt, együttműködést biztosító szabványokat kell támogatni, mert ez tudja a szülők és nevelők számára azt nyújtani, hogy választhassanak a különféle kultúrákat és értékrendeket tükröző többféle szűrő-szoftverek közül. Ugyanilyen fontos lenne az egyes műsorszámok minősítését hordozó információkat átvivő szabványosított műszaki protokoll kialakítása. Ez lehetővé tenné meghatározott kulturális értékeket tükröző szűrő-szoftverek alkalmazását a páneurópai műsorszolgáltatások megszürésénél. Figyelembe véve a digitális átvitelre történő átállást, a tanulmány a szűrő és minősítő rendszer tekintetében

⁴⁶ Az USA-ban és Kanadában a szülői ellenőrzés lehetőségét V-chip rendszer egységes kialakításával teremtették meg. Ennél a megoldásnál a műsorszámok minősítését és besorolását hordozó információt a televízió jelben, a második félképhez tartozó képátváltási tartományban, a 21-ik (a képernyőn nem látható) sor letapogatási ideje alatt vizsik át.

Európában a döntések előkészítése idején az EU tagállamok különböző módon használták a TV-jel kioltási tartományában lévő jelátviteli lehetőséget és nem lehetett találni olyan megoldást, mely minden tagállam számára egyformán megfelelt volna. Ez azonban nagyon fontos követelmény, mert az azon alapuló szülői ellenőrzés elterjedéséhez az egységes megoldás tud csak elvezetni. Az USA-ban használt 21. soros megoldás itt semmiképpen nem jöhetett szóba, mert az országok többsége ezt az átviteli lehetőséget az elterjedt teletext szolgáltatásban használta fel. A küszöbön álló digitalizálás gondja már eleve felvetette azt a kérdést, hogy érdemes-e Európában túlzottan nagy erőfeszítéseket tenni a hamarosan eltűnő analóg műsorterjesztés feltételei között a gyermekek televíziózásának szülői irányításához szükséges megoldás kifejlesztésére. Annál is inkább jogos volt ez a kérdés, mert Európában a vizsgálat idején már elterjedt kábele, műholdas és földfelszíni műsorszórás különbözőségei további akadályokat jelentettek az analóg környezetben egységes megoldás kialakítása elé. A digitális átviteli módok nagyobb lehetőséget ígérnek olyan egységes megoldásra, mellyel a minősítést és besorolást tartalmazó információk megbízhatóan továbbíthatók.

pluralisztikus megközelítést javasol, azaz azt, hogy választani lehessen különböző minősítő szolgáltatások és szűrő algoritmusok között;

- az európai audiovizuális piacot jellemező nagy kulturális változatosság nem tesz lehetővé harmonizált megoldást az audiovizuális tartalom minősítésére vonatkozóan, azonban közös leíró kritériumok megalkotása megoldaná azt, hogy az audiovizuális tartalmakat hasonló módon írassák le; az már az illetékes nemzeti vagy regionális hatóságokra maradna, hogy az ilyen tartalmakat hogyan értékelik. Ez kompatibilitást biztosítana a tagállamokban működő minősítő rendszerek között és lehetőséget teremtene ahhoz, hogy műszaki eszközök a meghatározott kulturális normáknak megfelelően, de az egyes műsorokra nézve az azonos leíró információ bázisán szűrjék a nemzetközi televíziócsatornákat. A tanulmány azt is javasolja, hogy amennyire csak lehetséges, az értékelés transzparens kritériumok alapján legyen elvégezhető, hogy a nézők meg tudják érteni, hogy az adott minősítésnek mi az oka;
- szükség van arra, hogy a különböző médiumoknál – mozi, televízió, videójáték, internet - használt minősítő rendszerek egymáshoz közel kerüljenek és koherensebbé váljanak. A gyerekek egyre inkább használják mindezeket a médiumokat, ugyanakkor a kiskorúakat védő eljárások különbözőek lehetnek. A káros tartalomtól való védelem szintjének egyformának kellene lennie;
- a tanulmány nagy hangsúlyt helyez az oktatást és a tudatosságot növelő intézkedések fontosságára, különösen a médiaismeretek oktatására és a televíziófogyasztás kritikai megközelítésére a szülők és a gyerekek számára egyaránt.

A tanulmány alapján akkor levont következtetések és az annak alapján akkor tervezett intézkedések a következők.

A tanulmány fontos muniációt adott a kiegészített „Határok nélküli televíziózás” irányelv alkalmazásának, a 26 cikkelyében lefektetett módon való értékeléséhez, ami 2000. év végére volt esedékes és melynek kapcsán megfelelő javaslatokat lehetett tenni az irányelv módosítására. Ezen túlmenően a Bizottság a tanulmány megállapításait a DVB Projekttel fennálló rendszeres kapcsolattartás keretében kívánta megtárgyalni. A DVB Group európai eredetű, de ma⁴⁷ már globális konzorciummá vált, 30 országból származó 220 műsorszolgáltató, -gyártó, hálózatoperátor és szabályozó testület a tagja. A DVB digitális adási rendszert egy önszabályozói környezet piaci szereplői fejlesztették ki és ma világszerte használják. Ez a világsiker sokat köszönhet Európa sajátos sokféleségének, ami képessé tette a DVB rendszert arra, hogy minden elképzelhető felhasználói követelményre tekintettel legyen és a technológiai megoldást ennek megfelelően határozza meg. A DVB ez idő tájt⁴⁸ egy nyitott, második generációs digitális televízió-vevőkészülék architektúrára, a Multimédia Home Platformon működő fejlesztést végzett.

A Bizottság a DVB-vel folytatott megbeszéléseken a tanulmányban megfogalmazott koncepció műszaki és kereskedelmi magvalósíthatóságára kívánt fókuszálni, nevezetesen a kiskorúak által nézett műsorok szülők és nevelők általi irányítását lehetővé tevő műszaki eszközök működési követelményeire. Mint ahogy a korábbi DVB munkánál volt, itt is fontos lesz olyan felhasználói követelmények kialakítása, amelyek az összes európai igényt fedik. Végül a Bizottság az érintett testületekkel (film-minősítő testületek, műsorszolgáltatók, internetszolgáltatók, videóipar, tagországok, nézők, felhasználók, stb.) azzal a céllal

⁴⁷ Értsd: 1999-ben.

⁴⁸ Értsd: 1999-ben

szándékozott megbeszéléseket folytatni, hogy elősegítse az európai digitális környezetre adaptált leíró-minősítő rendszer kialakítását. Ilyen értelemben a Bizottság arról is tárgyalni óhajtott, hogy a televíziózás tekintetében milyen mértékű és milyen módon történő intézkedéseket kell felvállalni a jövőben az oktatás és tudatosság növelés területén.

A Bizottság előzőek szerinti értékelését az EU összes fóruma elfogadta és ezzel az analóg televízióműsorszórás fennállásának idejére félretette azt a törekvést, hogy a kiskorúak káros tartalmaktól való megvédése érdekében egységes európai minősítő és szűrő-blokkoló rendszert alakítsanak ki. Pontosabban ezt a törekvést a digitális átállásnál tervezte érvényre juttatni. A technikai megoldást az igények megjelölésével a DVB Projekt-től várták, de a minősítő rendszer kialakítása érdekében az EU saját intézkedéseket készített elő.

Tulajdonképpen az európai teletext szolgáltatást viszonylag könnyen alkalmassá lehetne vagy lehetett volna tenni az analóg televíziózás esetében a szülői felügyelethez szükséges műsorszám-minősítés átviteli közegeként. Születtek is megoldások erre, mégpedig olyanok is, melyek a meglévő teletextes vevőkészülékeken működtethetők lennének, legfeljebb a teletext-dekóder szoftvercseréjét igénylik. Ezeknek a megoldásoknak azonban gyengéjük, hogy az ügyesebb kiskorúak a műsor videomagnón való rögzítésével és későbbi megtekintésével könnyen ki tudják kerülni a tartalomblokkolást. A tartalomszűrés hatástalanítását az antennaillesztés elrontásával vagy szoba-antenna esetén az antenna elforgatásával is el lehet érni, noha az a képminőség romlásával is jár. Találtak ki olyan megoldásokat is az analóg televíziónál alkalmazandó szülői irányítás jelátvitelére, melyek ezeket a hiányosságokat áthidalják, azonban a már forgalomban lévő vevőkészülékek nem alkalmasak az alkalmazásukra.

Egyes sokcsatornás elosztórendszereknél az analóg feltételek között is megjelent az EPG, az elektronikus műsorkalauz. Ezeknél a műsorszámok címeit, az időpont adatait a teletext eljárással továbbítják. Ez lehetőséget ad a műsorszámok nézésének szülői irányítására szolgáló minősítési adatok továbbítására is. Ezeken a rendszereken megvalósítottak tartalomszűrés lehetőséget, bár nem problémamentes az eljárás. Az EPG a műsorszámoknak csak a tervezett kezdési időpontját tartalmazza. Ha késés áll be a műsorkezdésben, a szűrés nem a megfelelő műsor tényleges kezdésekor kapcsolódik be, hanem a tervezett időpontban. Ebből a gyermekek számára nézhető műsorok befejezés előtti lekapcsolása, vagy letiltandó műsorszámok késői lekapcsolása származhat.

3. A tartalomszűrés működési elve és gyakorlati megvalósítása

A társadalom aggodalommal tapasztalja, hogy a gyermekek nagyon is érzékenyek a káros médiatartalmakra, mert még hiányzik belőlük a kritikai képesség és a valóság és fikció közötti különbségtételhez szükséges tapasztalat. Az országok kezdetben azzal intézhették el a kérdést, hogy szabályozták a médiát és engedélyhez kötötték a működést. Ahogy azonban az utóbbi évtizedekben robbanásszerűen megszorodtak az elérhető tartalomforrások (és ezzel párhuzamosan egyre liberálisabb szabályozás vált általánossá a médiaipar virágzása érdekében), a társadalomnak hatékony védekezésre kell felkészülnie a média kiskorúakra gyakorolt káros hatásainak megelőzésére. Mint az előző részekben láttuk, a sokcsatornás televíziózás megjelenésével mind Észak-Amerikában, mind Európában technikai eljárások bevezetését is kezdeményezték a kiskorúaknak a televízióban megjelenő káros tartalmaktól való védelme érdekében. Amerikában (USA és Kanada) a 90-es évektől a V-chipnek elnevezett, a gyermekek televíziónézésének szülői felügyelet alá vonását segítő technikai eljárást vezették be, az EU pedig széleskörű vizsgálatba kezdett az európai környezetben legalkalmasabb eljárások lehetőségeinek feltárása érdekében.

A V-chip rendszer közvetlen átvétele az Európában használt, az amerikai rendszertől eltérő televízió-adási rendszerek miatt eleve nem volt járható megoldás, de ezen túlmenően annak esetleg valamilyen európai változatát sem tartották alkalmasnak az itteni környezetben fellelhető kulturális sokféleség mellett szükséges, diverzifikált szülői felügyelet megvalósítására. Európában a műsorterjesztés digitalizálása ebben az időben kezdődött meg és látszott, hogy a digitális átviteli eljárások az analóghoz képest jóval több ilyen célú információ továbbítására nyújtanak elegendő kapacitást. Ezért az EU arra az elhatározásra jutott, hogy a televíziózás szülői felügyeletét biztosító technikai megoldások kialakítását a digitális televízió műsorterjesztés keretei között kell megoldani. Ennek előkészítése érdekében az EU felvette a kapcsolatot a digitális televízió-átviteli szabványokat kidolgozó DVB Projekt munkacsoportjaival. Ennek eredményeként a DVB szabványcsalád tartalmazza a tartalomszűréshez szükséges minősítő információk átviteléhez szükséges kapacitások biztosítását a jelstruktúrában.

Az EU tovább folytatta a kiskorúak káros médiatartalmaktól való védelmére vonatkozó egyéb intézkedések kidolgozását, melynél a televízió mellett egyre nagyobb súlyt jelent meg az interneten hozzáférhető káros tartalmak elleni védekezés kérdése is és hasonló feladatot jelent az elektronikus játékok terén elszaporodó, potenciálisan súlyos károsodásokat jelentő tartalmak ügye. Felmérések mutatják, hogy különösen a gyermekek és fiatalok körében a tartalomfogyasztásban egyre inkább az on-line hozzáférés a jelentősebb és ott a káros tartalmak előfordulásának valószínűsége is igen nagy. Ráadásul az internetes tartalomfogyasztás a háztartáson belül sokkal egyénibb művelet, mint a televíziónézés és ennek hagyományos szülői ellenőrzése sokkal nehezebb feladat. Sőt az internet interaktív jellege miatt nem csupán káros tartalmak férhet hozzá, hanem káros kapcsolatok és befolyásolások eszközévé is válhat.

A televízió és egyéb multimédiatartalmak elektronikus terjesztési módjai egyre inkább közelítenek egymáshoz. Ezért a káros tartalomszűrés kérdését lehetőleg egységesen kell kezelni, függetlenül a tartalomterjesztés platformjától, ezt azonban jelenleg még nem lehet teljes mértékben megtenni.

A következő fejezetben áttekintjük a tartalomszűrés elvi megoldási lehetőségeit.

3.1 A tartalomszűrés feltételei

Annak műszaki megakadályozásához, hogy a kiskorúak káros tartalmakhoz juthassanak hozzá, szükség van:

- a tartalmak leírására és/vagy minősítésére használandó egyértelmű fogalom gyűjtemény rögzítésére;
- az egyes tartalmak közreadás előtti vagy a közreadás idején értékelő vagy leíró minősítésére a kiskorúak általi fogyasztásra való alkalmasság szempontjából;
- az ilyen minősítésnek a tartalomhoz való hozzárendelésére a fogyasztó számára;
- a potenciális fogyasztás helyén az értékelő vagy leíró minősítést hordozó információ kiértékelésére és szükség esetén a megfelelő beavatkozásra a hozzáférés megtagadása céljából.

Minél részletesebben, minél több szempont alapján képes egy rendszer a médiatartalmat leírni, annál alkalmasabb lehet a különböző kultúrákhoz tartozó, különböző életfelfogású, neveltetésű és hitvallású emberek igényeit kielégítő szülői ellenőrző rendszer megvalósítására. Ez azonban nagyobb terhet jelent a leíró jellemzésért, illetve minősítésért felelős szervezetre és a tartalomblokkolás feltételeit meghatározó szülőre, illetve gyermekgondozóra, és egyúttal nagyobb információátviteli igényt támaszt a minősítési paramétereket továbbító hírközlési rendszerrel szemben is. Nem véletlen, hogy az eddig megvalósult szülői ellenőrző rendszerek jelentős hányada csupán korhatár szerinti tartalomblokkolást tesz lehetővé vagy amellet csak néhány kiegészítő tartalomleírói elemet tud közreadni. Pl. az észak-amerikai V-chip rendszer a korhatár szerinti minősítés mellett csak néhány olyan tartalmi elem leírását tud továbbítani, mint pl. oktató/informáló műsorszám (pozitív), erőszak, meztelenkedés, szexuális tartalom, durva, trágár nyelvezet, stb. Az analog műsorszórásra kialakított amerikai rendszernél a szűk keresztmetszetet elsősorban a műsorterjesztő rendszer minősítés-átviteli kapacitásának korlátja jelenti.

A gyermekek médiatartalom fogyasztásának irányítására kétféle megközelítés lehetséges. A korlátozó magatartás abban merül ki, hogy megpróbáljuk koruk, fejlettségük, beállítottságuk alapján számukra károsnak gondolt tartalomhoz való hozzájutást megakadályozni (blokkolás), sőt lehetőség szerint a károsnak ítélt tartalom létéről szóló információ blokkolása is kívánatos. Az aktív irányítás ezzel szemben azt jelenti, hogy olyan műsorkínálatot teszünk számukra elérhetővé, amely a személyes adottságaik figyelembevételére alapján elősegíti a fejlődésüket vagy legalább is nem hátráltatja azt, megfelelő színvonalú és sokszínű szórakozási lehetőséget biztosít számukra és ezzel eleve csökkenti a káros tartalmak iránti érdeklődésüket. A biztonságos megoldás persze a kétféle megközelítés egyidejű alkalmazása. Az első változatot gyakran „fekete listás” vagy „vörös listás” módszernek, a másodikat „fehér listás” vagy „zöld listás” eljárásnak nevezik.

Vegyük sorra a szülői irányítás megvalósításához szükséges feltételeket és a megoldási lehetőségeket.

A tartalmak leírására és/vagy értékelő minősítésére használandó egyértelmű fogalomgyűjtemény rögzítése

Kívánatos lenne, hogy a tartalomleíró és –értékelő fogalmak rendszere és kategóriái az egész világon egységesek legyenek. Különösen igaz ez a kívánság a tartalom-leíró fogalmakra nézve, melyek ideális esetben értékelést nem tartalmaznak, csupán megadják a műsorszámokban szereplő tartalmi elemek leírását és éppen ezzel teszik lehetővé, hogy valamely felhasználási környezetben az ottani ízlésnek, normáknak, szabályozásnak, egyéni nevelési igényeknek

megfelelő értékelés, végső soron blokkolási döntés, illetve fekete vagy fehér listára helyezés feletti döntés legyen meghozható. Az egyes nemzeti piacokon a televízió-műsorszolgáltatásban és főként az on-line hozzáféréseknél ma már nagy a külföldről származó tartalom aránya. Ha a tartalomleíró terminológia mindenütt azonos lenne, az ilyen tartalmak minősítését a származási helyükön keletkezett eredeti leírás alapján lehetne végezni. Egyelőre azonban a tartalomleíró rendszerek globális szabványosítása csak kívánatos cél, bár főként az internet esetében van előrehaladás. Az egységes terminológia hiányában a különböző helyről származó tartalmak eredeti minősítésének átértékelése a helyi leíró rendszer fogalmaira csak többé-kevésbé sikerülhet és csaknem mindig információvesztéssel lehetséges.

A minősítésnek alapvetően két fajtája létezik: ezek az értékelő minősítés és a leíró minősítés. Az értékelő minősítés figyelembe veszi a tartalomban megtalálható elemeket és ezek értékelése alapján megállapítja, hogy az adott tartalom alkalmas-e egy adott korhatár alatti kiskorú általi fogyasztásra vagy sem. Az ilyen minősítés nem tartalmazza az okokat, melynek alapján az adott értékelés megszületett. Az értékelés természetesen csak egy adott kultúrában érvényes megítélést tükröz és ezért univerzális használatra nem alkalmas és nem tesz lehetővé egyéni szemléleten alapuló szülői értékelést sem. Ezzel szemben a leíró jellegű minősítés nem értékeli alkalmasság szempontjából az adott tartalmat, hanem csak tájékoztatást ad az abban előforduló tartalmi elemekről. Az alkalmasság megítélését a felhasználóra hagyja és ezzel az ilyen minősítés alkalmassá válik különböző környezetben való felhasználásra és egyéni értékelés szerinti döntés megalapozására. Ugyanakkor ezzel növekszik a végső ítéletet meghozó felhasználó felelőssége. Ez a felhasználói döntéshozatal a tartalomszűrésnél megkönyvíthető bizonyos sémák alkalmazásával. A sémák az adott környezet, kultúra, lehetséges vallási vagy egyéni nézetek szempontjából megszerkesztett kombinációs táblázatok, melyek a különböző tartalmi jegyek fennállása esetére megadják az alkalmasságra vonatkozó döntési javaslatot. Itt táblázat alatt természetesen elektronikus döntési algoritmust kell érteni, mely a szülői irányítórendszer kezelésekor egyszerűen beprogramozható.

Egyelőre még az EU-n belül is csak az egyes tagországokban a televíziótartalmakra alkalmazott minősítő rendszerek és az azokra vonatkozó szabályozás kölcsönös ismertetése történt meg. Sok országban gyakorlatilag csak a mozifilmekre vonatkozó minősítő rendszer van érvényben vagy az ahhoz közelálló televízióra vonatkozó változat. Többségében ezek korhatárt meghatározó értékelő típusú minősítések.

Nemzeti minősítő rendszerek kialakítására vannak példák. Ilyen pl. a holland NICAM („Netherlands Institute for the Classification of Audiovisual”) Intézet által kialakított leíró és értékelő minősítő rendszer⁴⁹. Nemzetközi elterjedtséggel bír az elektronikus játékokra vonatkozó PEGI (Pan-European Game Information) minősítő rendszer⁵⁰, használatban van az internet területén az ICRA (korábban Internet Content Rating Association, ma Family Online Safety Institute) tartalomleíró rendszer⁵¹ és a PICS (Platform for Internet Content Selection)⁵².

A minősítés elvégzése, a minősítő szervezet

Amíg a televízió országoként még csak néhány műsorcsatornát jelentett és más országok műsora legfeljebb a határvidékeken volt fogható, a minősítés jelentősége is csak kialakulóban volt, főként a közvetített mozifilmekre korlátozódott. A szabályozás szinte mindenütt olyan volt, hogy kiskorúakra nézve károsnak ítéltető tartalom legfeljebb az éjszakai órákban szerepelhetett a műsorrendben, és mivel a műsorszámok rögzítésére alkalmas eszközök még

⁴⁹ <http://www.nicam.cc/>

⁵⁰ <http://www.pegi.info/>

⁵¹ <http://www.fosi.org/icra/>

⁵² <http://www.w3.org/PICS/>

nem terjedtek el, ez lényegében eléggé hatásosnak bizonyult a károsnak tartott műsorszámok kiskorúaktól való távoltartására. Az előbbtől eltérő módon legfeljebb csak a zárt terjesztésű, előfizetéses televíziócsatornákon fordultak elő kiskorúak általi fogyasztásra kifejezetten alkalmatlan tartalmak. Ekkor még a minősítés feladata az államra hárult, azt vagy valamely hatóság maga végezte, vagy ezzel megbízott valamilyen arra alkalmas intézményt. Ma a sokcsatornás televíziózás, a lekérhető tartalmakat nyújtó szolgáltatások, a különböző tartalomrögzítési módszerek és az adathordozón (pl. DVD-n) beszerezhető tartalmak idején a minősítendő műsorszámok szinte felmérhetetlen mennyisége mellett ez a modell már elképzelhetetlen. A minősítésért felelős szervezet meghatározásánál figyelembe kell venni, hogy ki az, aki legpontosabb információval rendelkezik a tartalommal kapcsolatban, ki az, aki a leginkább érdekelt abban, hogy megfelelő minősítés szülessen és ki az, aki a legkövetkezetesebben fogja tudni alkalmazni a minősítési terminológiát. Gyakorlatilag három lehetőség kínálkozik arra, ki végezze a minősítést

- a tartalom előállítója,
- a tartalomterjesztő,
- az előzőktől független szervezet vagy szervezetek.

Nem vitás, hogy a tartalom előállítója rendelkezik a legtöbb ismerettel az adott tartalomról, így egyértelmű szempontok és minősítő terminológia rendelkezésre állása esetén a legpontosabb leíró minősítés ilyen módon állítható elő. Értékelő típusú minősítés azonban valószínűleg csak a tartalomelőállítás helyén érvényes környezetben vagy szabályozásnak megfelelő érvényességgel rendelkezne. A tartalom más országban való felhasználásakor az eredeti értékelő minősítés vagy nem használható, vagy (ha egyáltalán lehetséges) csak megfelelő transzformálás után. Más országban való felhasználás esetén gond az is, hogy a médiarendszert felügyelő hatóság semmiféle jogviszonyban nincs a külső tartalom előállítóval, ezért annak minősítő tevékenységét nem tudja ellenőrizni.

Ezért jogilag egyértelműbb helyzet teremthető azzal, ha a minősítésért a műsorterjesztő felel. Miután a műsorterjesztő szerződéses viszonyban áll vagy közvetlenül a tartalomelőállítóval, vagy a tartalom forgalmazójával, általában lehetősége van arra, hogy az adott szempontok alapján történő minősítést a tartalommal együtt szállítsák számára. Saját felelőssége keretében a műsorterjesztőnek lehetősége van a minősítés felülvizsgálatára vagy szükség esetén pótlására, esetleg korrigálására.

Kétségtelen viszont, hogy mind a műsoreelőállító, mind a műsorterjesztő állhat olyan kereskedelmi érdek befolyása alatt, mely egyes esetekben vagy tendenciózus módon nem egészen objektív minősítés megadására ösztönözheti. Ezért a kiskorúakat felügyelő szülők vagy nevelők nem mindig bíznak a műsorszolgáltató vagy a műsorterjesztő által generált minősítésben, illetve egyesek szeretnék, hogy bizonyos, az átlagostól eltérő preferenciákat követő nevelési és életszemléletet figyelembevevő értékelést lehetővé tevő minősítéshez is hozzáférhessenek a nekik megfelelő tartalomszűrés érdekében. Ezt úgy lehet megvalósítani, ha különböző, független minősítő szervezetek is végezhetnek minősítést. Ilyen ún. „harmadik fél által végzett” minősítésre az USA-ban és Nyugat-Európában számtalan szervezet, főként ifjúságvédelmi alapítványok, vallási érdekeltségű társadalmi szervezetek vállalkoznak.

Meglehetősen fontos kérdés, hogy ezek a minősítő szervezetek hogyan tudnak hozzájutni a nyilvános közreadás előtt a médiatartalmakhoz. Addig, amíg a harmadik fél általi minősítés alapján nem sokan működhetnek szülői irányító rendszert, a tartalomszolgáltatóknak nem fűződik érdeke a harmadik fél általi minősítés elősegítéséhez. Ha azonban az ilyen szülői irányító rendszert sokan használják, és azt úgy programozzák, hogy az a harmadik fél általi minősítéssel nem rendelkező tartalmakat blokkolja, akkor kialakul a tartalomelőállítók és a műsorterjesztők érdekeltsége a minősítés megszületésének elősegítésében. Legalább is a

nagyobb piacokon ez elegendő ahhoz, hogy a tartalommal rendelkezők hozzáférést biztosítsanak a tartalomhoz a minősítő szervezetek részére.

Kialakulhatnak olyan minősítő szervezetek is, melyek a minősítést fizető szolgáltatásként végzik társadalmi szervezetek vagy a műsorterjesztők megrendelése alapján. Ilyen szolgáltatást kínál pl. a már említett holland NICAM Intézet is. Ezeknél a minősítési szempontokat, illetve a terminológiát a megrendelő adja, vagy fogadja el az intézet javaslata alapján. Az intézet a megrendelés szerinti tartalmakra ezek alapján elvégzi a minősítést.

A minősítésnek a tartalomhoz való hozzárendelése

A tartalomszűrő megoldások többsége azt feltételezi, hogy a tartalomra vonatkozó minősítési információk a felhasználói terminálnál a tartalmat hordozó műsorjelekkel egy időben rendelkezésre állnak, hiszen a szűrés azon alapszik, hogy ezen információk és a szűrést beállító szülő által meghatározott kritériumok összevetéséből származó döntés vezérli a blokkolást. Amennyiben a minősítést maga a műsor készítője végzi, mód van arra, hogy a minősítést tartalmazó meta-információ magába a műsorjelbe legyen beiktatva. Ez garancia arra, hogy a minősítés mindig rendelkezésre áll, amikor a műsorjelet felhasználják, így akár a rögzített műsorok lejátszásánál is megtalálható (ebből a szempontból transzparens rögzítési módszerek esetén). Mint láttuk azonban, az esetek többségében nem a tartalomelőállító, hanem a tartalomterjesztő elosztó vagy „csomagoló” felel az adott országban elfogadott terminológiának megfelelő minősítő információk meglétéért. Ez azt jelenti, hogy akár a tartalomszolgáltatótól átvett, akár a terjesztő által készített minősítésről van szó, a terjesztőnek kell gondoskodnia arról, hogy a minősítő információ a felhasználás helyén a műsorjellel egy időben rendelkezésre álljon.

Analog televízióátvitel esetén erősen korlátozott adatátviteli kapacitás biztosítható erre a célra a teletext technológia keretében. Ehhez hasonló eljárást használ az amerikai V-chip eljárás és ilyet Európában is használ néhány sokcsatornás elosztórendszer (kábelszolgáltató).

Az Európai Unió állásfoglalása arról szól, hogy az analog terjesztés mellett a minősítő információk átviteléhez biztosítható kapacitás nem elegendő ahhoz, hogy az európai környezetben fennálló sokféle szubkultúra igényeit egyformán kielégítő egységes szülői irányítási rendszer erre alapozva kialakítható legyen. Ezért a megoldást a digitális televízió bevezetése kapcsán kell megtalálni, mivel az éppen időszerű Európában és a digitális átviteli mód adatátviteli kapacitása bőséges lehetőséget nyújt a sokszínű követelményt kielégítő szülői felügyeleti rendszer információátviteli igényének teljesítésére.

A digitális televízióval megjelenő kiegészítő szolgáltatások egyik leghasznosabb eleme az EPG, az elektronikus műsorkezelő. Ennek fő funkciója, hogy az adott műsorterjesztő platformon elérhető műsorcsatornák műsorszámairól jól áttekinthető információt szolgáltatson, a műsorszámokról minden olyan háttérismeretet megadjon, mely megkönnyíti a néző számára a műsorok közötti választást egy adott időpontban, vagy elősegítsen egy egyéni műsorválasztási terv összeállítását a következő rövidebb-hosszabb időszakokra. Az EPG e funkcióját szolgáló információk között kiemelten helye van a műsorszámoknak a kiskorúak általi fogyasztása szempontjából jellemző minősítő adatoknak. Erre még akkor is szükség van, ha egyébként ezt az információt műszaki szűrőrendszer útján nem hasznosítanák, hanem csupán vizuális tájékoztatásként megjelenítik az EPG vizuális felületén. A legtöbb országban törvényi előírás, hogy a nyomtatott vagy elektronikus műsorfüzetekben jelölni kell az előírások szerinti módon a kiskorúak számára korlátozottan alkalmas vagy egyáltalán nem alkalmas műsorszámokat.

A digitális televíziónál a gyakorlatban kétféle EPG ismeretes. Az egyszerűbb változat az egyes műsorcsatornák reálidejű (éppen műsoron lévő) műsorszámának címét, esetleg műfaját adja meg és az ezután következő műsorszám hasonló adatait. Itt megjeleníthető a kiskorúak

számára való egyszerű minősítés is (pl. korhatár piktogram). Az ilyen EPG részére az adatok a digitális televízió jelfolyam értelmezéséhez szükséges rendszerinformációk struktúrájában erre a célra biztosított ún. *Service Information* adattáblázat *Event Information Table* nevű altáblázatában helyezhetők el. Ezeket az adatokat minden, az adott platformhoz csatlakozni tudó terminál (digitális TV-vevőkészülék, set-top-box) fel tudja használni és a képernyőn EPG-ként meg tudja jeleníteni, valamint az értékelő típusú minősítő adatokat szülői felügyeleti szűrőrendszerben hasznosítani tudja. Az EPG tulajdonképpen egy navigálási segédeszköz a műsorcsatornák közötti tudatos választáshoz és a tényleges kiválasztás végrehajtásához és a szülői tartalomblokkolás végrehajtó eszköze is. Sok esetben, pl. az Antenna Hungária MindigTV szolgáltatásában is ilyen típusú az EPG, ezzel a korlátozott műsorszámokénti tartalommal több napos időszakra vonatkozó műsorújságként is tud funkcionálni.

Fejlettebb EPG-szolgáltatást csak külön alkalmazásként lehet nyújtani, melynek nagyobb adatátviteli igényét már a rendszerinformációk között nem lehet kielégíteni. Ennek működtetése az adott platformon alkalmazott API (application programe interface) függvénye és csak azok a terminálok tudják hasznosítani, melyek ennek megfelelő alkalmazási programok végrehajtására alkalmasak. E programok segítségével – helyi interaktivitás révén – a felhasználó egyre részletesebb háttér-információhoz juthat az érintett műsorszámokkal kapcsolatban. Ez tehát azt feltételezi, hogy ezek a háttér-információk a vevőeszközben már rendelkezésre állnak, akár megjelenítik azokat az EPG-felületen, akár nem. Az ilyen fejlettebb EPG-szolgáltatásokat általában kifejezetten erre szakosodott külső EPG-szolgáltatók nyújtják, tipikusan hét napra előre tartalmazzák a platformon elérhető műsorcsatornák minden műsorszámát és azokról a fontosabb tájékoztató információkat. A szolgáltatás interaktív, a részletesebb információ a felhasználó kezdeményezésére tekinthető meg. A műsorszámok kiskorúak szempontjából történő, minden igényt kielégítően részletes leíró minősítéséhez szükséges meta-információk az ilyen EPG-szolgáltatás keretében továbbíthatók és használhatók fel az árnyaltabb igényeknek megfelelő szülői ellenőrzés céljára. Az EU által Európában szükségesnek tartott minősítő rendszer adatátviteli igényét az ilyen szolgáltatás tudná kielégíteni.

Az EU állásfoglalásának meghozatalakor talán előre nem látott probléma azonban, hogy az interaktív szolgáltatások használatára alkalmas vevőeszközök elterjedtsége nagyon alacsony vagy éppen nulla. Manapság a digitális átállás időszakában a földfelszíni műsorszórásban a digitálisra váltás idején a lakosságot számottevő költségek terhelik a digitális vételi lehetőség megteremtése érdekében. Ilyenkor a többség a lehető legkisebb költséggel járó megoldást keresi. Ez pedig az olcsó set-top-box vagy integrált digitális TV-vevő beszerzését jelenti, ami azonban nem alkalmas a fejlettebb EPG-szolgáltatás igénybevételére. A lakosság ilyen lépéseit az is indokolja, hogy a digitális televízió kezdeti időszakában nem is kínálnak olyan alkalmazásokat, melyekhez a megfelelő API-val rendelkező interaktív vevőeszközök kellenének. Éppen ezért a kereskedelem sem kínálja ezeket a többletszolgáltatásokat hasznosítani tudó eszközöket. Ilyen körülmények között az a feltevés, hogy a sokrétű szülői ellenőrző rendszer kialakításához szükséges nagyobb adatátviteli kapacitást a digitális televízió biztosítani fogja, egyelőre elméleti hipotézis maradt és a gyakorlatban az egyszerű EPG-vel működő digitális televízió a műsorszámok kiskorúak számára való alkalmasság szempontjából történő minősítésének továbbítására nem, vagy alig nyújt nagyobb kapacitást, mint amit az analóg rendszerben meg lehetett volna valósítani.

Ez azt jelenti, hogy a földfelszíni digitális műsorszóró szolgáltatás jelenleg az egyszerű korhatárosnál részletesebb és nem értékelő, hanem leíró minősítés megvalósítására még nem nyújt alkalmat és különösen nem alkalmas a harmadik fél által készített minősítés egyidejű továbbítására.

Nagyobb piacokon léteznek olyan minősítő szervezetek, amelyek – elsősorban az interneten – közreadják a különböző televíziós műsorszámok általuk elkészített minősítéseit. Ezek tehát nem érkeznek be automatikusan a műsorjellel együtt a műsorfogyasztó televíziókészülékéhez. Aki az ilyen külső minősítő szervezetek által adott minősítő információk alapján kívánja beprogramozni gyermekei műsor-hozzáférést, annak gondoskodnia kell az ilyen információ beszerzéséről és annak alapján a blokkoló funkció vezérléséről. Ez a megoldás tulajdonképpen nem más, mint a már említett fekete listás – zöld listás megoldás. Jelenleg ennek a gyakorlati kivitelezése nem könnyű, hiszen még a digitális vételre alkalmas vevőkészülékek sincsenek ellátva internetes hozzáféréssel. Emiatt a fekete listákat számítógépen kell létrehozni és azt táplálni be a blokkoló rendszerbe a szűrés vezérlése céljából. Mindez azonban a digitális átállás első szakaszában elterjedő készülékeken megoldhatatlan, vagy olyan bonyolult, mely a gyakorlatban lehetetlenné teszi az ilyen alapon működő szülői ellenőrzést.

Jelenleg tűnik fel a piacon az olyan integrált digitális TV-vevő⁵³, illetve set-top-box, mely fogadni képes szélessávú internet csatlakozást és azon keresztül interneten letölthető videót is, illetve más szokásos webtartalmakat is. Ilyen eszközzel az előbbieken említett feketelistás blokkolás programozása is könnyebb lesz. A műsorjelhez képest külön utakon érkező tartalomminősítésnél azonban eleve fennáll az a probléma, hogy a minősítés és az annak tárgyát képező műsorszám annak a rögzített műsortervben megadott időpontjával van összerendelve. Amennyiben a tényleges műsorfolyam az előzetes műsortervtől valamilyen oknál fogva eltér, előfordulhat, hogy a blokkolni nem kívánt tartalmak blokkolásra kerülnek vagy éppen ellenkezőleg: a blokkolni szándékozott tartalmak egy részénél elmarad a blokkolás.

A tartalomszűrés (blokkolás) végrehajtása

Ideális esetben a tartalom felhasználási helyén rendelkezésre áll a műsorjel, az egyes műsorszámok közvetítése idején a műsorszámra vonatkozó minősítés. A műsorcsatornák közötti választás az EPG grafikus felületén történik a feltüntetett műsorcsatornák közötti választással a távirányító, mint kezelő eszköz segítségével (illetve az EPG-felülettől függetlenül a távirányító programválasztó gombjai segítségével). Emellett rendelkezésre áll a szülői felügyelőrendszer segítségével beállított szűrési kritérium-sor. Ez egyszerű korhatáros értékelő minősítés esetén nem más, mint a háztartásban önállóan televíziózó kiskorúak legfiatalabbjának életkora. Kifinomultabb leíró minősítés esetén pedig a tartalom különböző szempontok szerinti jellemzőinek olyan kombinációi, melyek esetében a szülő életszemléletének, nevelési elképzeléseinek, ízlésformáló stb. törekvéseinek következtében az adott műsorszám kizárásának igénye áll fenn.

Amikor a műsorszám minősítése teljesíti a beállított blokkolási kritériumokat vagy a kritériumok valamelyikét, akkor az azt a műsorszámot közvetítő műsorcsatorna sem az EPG-felületen, sem közvetlenül a távirányítón nem választható ki, illetve ha a blokkolási kritérium teljesülése előtt olyan csatorna volt kiválasztva, amelyen most a blokkolási kritérium teljesül, a vevő a következő műsorcsatornát választja ki. Egyes megoldásoknál nemcsak a műsorcsatorna kiválaszthatósága szűnik meg a blokkolási kritériumok teljesülése idejére, hanem az EPG-felületen sem látható ilyenkor a kritikus műsorszám, sőt a fejlettebb EPG esetén a több napos műsorfelsorolásból is hiányoznak a minősítési adatok szerint a blokkolási kritériumokat teljesítő műsorszámok. Ez abból a célból történik, hogy a kiskorúak számára károsnak gondolt műsorszámok iránti kíváncsiságot se ébressze fel a műsorkalauz.

⁵³ Például Magyarországon a Samsung 7-es sorozatú és a Sony legújabb készülékei, melyek MPEG 4-es tömörítésű kábeltelevíziós hálózaton és földfelszíni műsorszórással, valamint interneten keresztül terjesztett televízió vételére alkalmasak és emellett elérhetőek rajtuk az interneten honlapok is.

A szülő vagy más nagykorú személy, ha ismeri a szülő által beállított feloldó kódot, annak beadásával ezeket a korlátozásokat felfüggesztheti.

Az előbb leírt megoldástól kissé eltérő lehet az IPTV-szolgáltatásoknál a szűrés módszere. A szélessávú előfizetői hálózaton működő IPTV műsorterjesztés esetén a műsorcsatornák közötti választás fizikailag az előfizető választási igénye alapján a szolgáltatónál történik. Ebben az esetben a blokkolás megoldható úgy, hogy az EPG-szolgáltatás által szállított minősítő információ és a szülő által választott blokkolási kritériumok összevetésének eredménye szerint az egyes műsorcsatornákra vonatkozó kiválasztási igény elküldését blokkolja a rendszer. Megvalósítható azonban a szülői ellenőrző rendszer úgy is, hogy a feloldó kód hiányában az előfizetői terminál tudatja a szolgáltató kiszolgálójával, hogy a felhasználó milyen „profil”-al rendelkezik (egyszerű esetben, hogy hány éves gyermek, fejlettebb rendszerben a rá vonatkozó kritériumkombinációk). Ennek alapján a kiszolgáló végzi el a kiértékelést és hozza meg a döntést a kért műsorcsatorna tényleges kiválasztásáról vagy a kérés visszautasításáról. Ez az utóbbi modell inkább az internetes tartalomszűrésnél ismert egyik eljárásnak televízió platformra történő alkalmazását jelenti.

3.2 A jelenlegi gyakorlati megoldások

Ma már szinte minden korszerű, főként digitális televízió műsorterjesztési terminálon és rögzített műsort lejátszó eszközön van valamiféle lehetőség, melynek célja a kiskorúak hozzáféréseinek megakadályozása a káros tartalmakhoz. Ezek többsége azonban csak egyszerű gyermekzár, amellyel a tényleges tartalomtól függetlenül ki lehet zárni bizonyos tartalomforrások elérését a feloldó kódot nem ismerő személyek részére.

Például televízió-vevőkészülékeken (digitális földfelszíni vagy műholdas vételre, kábelcsatornák dekódolására szolgáló), set-top-boxokon beállítható, hogy mely csatornák nem választhatók ki a feloldó kód megadása nélkül. Ha figyelembe vesszük, hogy a legtöbb országban érvényes szabályozás szerint a műsorcsatornák többsége a kiskorúak szempontjából leginkább kritikus tartalmakat legfeljebb a gyermekek átlagos ébrenléti napszakán kívüli időben sugároz, az ezt az elvet nem betartó csatornáknak a fenti módon történő kizárása megvalósít egy fajta védelmet a kiskorúakra nézve potenciálisan káros televíziós tartalommal szemben. Ez azonban csak nagyon primitív védelem és főként a legkisebbeket nem védi a számukra félreérthető, félelmet keltő stb. műsorok hatásától és legfeljebb a szülők aktív részvétele mellett közelít a kívánt védelem szintjéhez.

Érdeemes egy pillantást vetni a Magyarországon jelenleg működő digitális televízió műsorterjesztő platformok közül a jelentősebbekre, hogy lássuk, mit tudnak nyújtani jelenleg a tartalomszűrés tekintetében a kiskorúak védelme érdekében:

Műsorterjesztő platform	Csatorna kizárás (gyermekzár)	Korhatár szerinti műorszám blokkolás	Leíró minősítésen alapuló szűrés	Fizetős szolgáltatások kizárása
UpcDirect műholdas	Igen	Igen	Nincs	Nincs
Upc digitális kábel	Igen	Nincs	Nincs	Nincs
T-Home SAT	Igen	Igen	Nincs	Nincs
T-Home digitális kábel	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat
T-Home IPTV	Igen	Igen	Nincs	Igen
Antenna Hungária Mindig TV	Igen	Igen	Nincs	Nincs
Digi TV	Igen	Nincs	Nincs	Nincs
Enternet IPTV	Igen	Igen	Nincs	Igen

A táblázatban szereplő adatok az adott szolgáltatások honlapján található leírásokból származnak és azt támasztják alá, hogy hiába volna az adott digitális átviteli rendszer képes az egyszerű korhatáros szülői tartalomszűrésnél kifinomultabb és többféle igényt kielégítő szülői televíziózási felügyeletet biztosítani, azt a digitalizálás jelenlegi fázisában mégsem nyújtják.

Ennek bizonyára több oka van. Az előzőekben már szóltunk arról, hogy a leíró minősítéshez szükséges információ mennyisége meghaladja azt az adatátviteli kapacitást, amely a digitális (DVB szabványú) műsorjel-folyamban eleve rendelkezésre áll erre a célra. A tartalomleíró meta-adatok továbbításához már különböző interaktív szolgáltatások megvalósítására alkalmas vevőkészülék vagy set-top-box kell, mely megfelelően kiválasztott API-t feltételez és az egyszerű változathoz képest jelentősen több számítástechnikai képességgel rendelkezik. Ez a lakosság számára jóval költségesebb, mint a szimpla digitális dekóder funkciójú vevőkészülék vagy set-top-box. A külföldi tapasztalatok is azt mutatják, hogy a digitális átállás idején – erre irányuló különleges állami ösztönzés hiányában⁵⁴ – a lakosság nem az ilyen költségesebb készülékeket szerzi be, annál is inkább, mert egyelőre hiányoznak azok a lehetséges interaktív szolgáltatások, amelyek igénybevétele indokolná a költségesebb megoldást. Ugyanilyen szempontok alapján választ a kábelszolgáltató vagy a műholdas szolgáltató is set-top-box típusokat. Hasonlóan „tyúk-tojás” probléma az is, hogy jelenleg nem áll rendelkezésre a televízió tartalmakra leíró jellegű egységes terminológia és megfelelő részletességű leíró minősítés. De miért is készítenének ilyet, amikor a műsorterjesztő platformok jelenleg az ilyen információ átvitelére nincsenek felkészítve.

Másrészről különböző felmérések az USA-ban, az Egyesült Királyságban azt mutatták, hogy a kiskorúak tartalomfogyasztásának szülői irányítását lehetővé tevő megvalósított megoldások tényleges felhasználása jóval kisebb arányú, mint amit feltételeztek. Kiderült, hogy azoknak a kisgyermekes háztartásoknak, ahol a szülői irányításhoz alkalmas eszközök teljes mértékben rendelkezésre álltak, csak egy része volt tudatában ennek a lehetőségnek. És ezeknek a háztartásoknak is csak egy részében használták ténylegesen ezeknek a gyermekekre káros tartalmaknak a szűrési lehetőségét. Ezekben a felmérésekben sokan nyilatkoztak úgy, hogy a szülői felügyeleti megoldások használata, programozása bonyolult, nehézkes, helyette inkább az egyszerűbb, hagyományos, személyes felügyeletet gyakorolják a gyerekek televíziózása felett. Félő azonban, hogy ez a megközelítés többnyire csak önámítás, a gyakorlatban kevés szülőnek van ideje, energiája és jártassága a gyermekek különböző forrásból származó audiovizuális tartalmakhoz való hozzáférését folyamatosan ellenőrizni. Éppen ezért a különböző szempontok alapján automatikusan és megbízhatóan működő szűrési eljárás rendkívül nagy segítség lehetne a gyermekek egészséges fejlődésének megóvása érdekében.

Az EU 1999-ben úgy döntött, hogy a kiskorúak tartalomfogyasztásának szülői ellenőrzéséhez Európában olyan megoldást kell választani, mely az európai kulturális sokszínűséget, az eltérő hagyományokat és nevelési elveket egyaránt ki tudja szolgálni. Ez egyértelműen a tartalmak leíró minősítésén és annak helyi kiértékelésén alapuló rendszer, melynek technikai megoldása a digitális televízió elterjedésével várható. Bebizonyosodott azonban, hogy a digitális televíziózás kezdeti szakaszában még az interaktív szolgáltatások lehetőségének kihasználása csekély mértékű és ennek hiányában a tartalom-leíró meta-információ átvitelének és feldolgozásának eszközei sem igazán terjednek el. Emiatt a digitális televízió terjesztési platformok a célul kitűzött, leíró jellegű minősítésen alapuló szülői ellenőrzés lehetősége helyett csak a korhatár besorolás alapú tartalomszűrés megoldását kínálják. Ez a megoldás egyszerű szülői kezelést tesz lehetővé és miközben nem ad lehetőséget a szülőnek arra, hogy gyermeke egyéni fejlettségét, irányultságát, szülői életfelfogását tükröző saját szempontok alapján működő tartalomblokkolást érjen el vagy

⁵⁴ Mint pl. az Olaszországban alkalmazott támogatási stratégia, ahol az MHP interaktív vevők beszerzését támogatták.

olyan műsorkínálatot szerkesszen, amely kifejezetten a gyermek egészséges fejlődését hivatott elősegíteni („zöld listás” programkínálat szerkesztés), leveszi a döntés és a folyamatos felügyelet terhet a szülő válláról. Azzal, hogy a gyermek életkorát a szülő bekorolja a távirányítón keresztül és bekapcsolja a gyermekzár szolgáltatást, minden további felelősséget a tartalomra meghatározott korhatár-minősítés viseli. Rendkívül tanulságos lenne a digitális platformokat használó, kiskorú családtagokat is magában foglaló háztartások körében időnként felmérést végezni az ilyen tartalomszűrés használati arányairól valamint a szülők és a gyermekek ezzel kapcsolatos tapasztalatairól. Jóllehet ez a tartalomszűrés eljárás túlzottan leegyszerűsíti a kiskorúakra nézve potenciálisan káros médiatartalomhoz való hozzáférésük megakadályozását, tudatában kell lennünk annak a ténynek, hogy minden ennél sokrétűbb szűrő eljárás a szülői felügyeletet ellátó személyek részéről megfontolt és határozott nevelési stratégiát és a médiahatások bizonyos szintű ismeretét igényli. Nem alaptalan az a feltevés, hogy ezek a feltételek a gyermekes háztartások jelentős hányadában nem állnak fenn és még nagyon sok felvilágosító tevékenységre van szükség ahhoz, hogy ezekre a feltételekre alapozott megoldások hatékonyak lehessenek.

Bármennyire is durván elnagyoló a csupán korhatár alapú médiatartalom szűrés, lehet, hogy össz-társadalmi szinten ma hasznosabb, mint egy sokrétűbb, egyéni értékelésre is lehetőséget adó, de bonyolultabb rendszer. Feltételezhető, hogy azok a szülők, akik már ma rendelkeznek határozott elképzelésekkel a gyermekeik médiahasználatának kívánatos módjára és korlátaira vonatkozóan, azok képesek egyéb felügyeleti módszereket is alkalmazni a televíziózás családi szabályainak betartására. Az arra illetékes állami és társadalmi szervezeteknek pedig minden lehetséges lépést meg kell tenniük azért, hogy a felnőtt lakosság és a fiatalok médiaértését növeljék és ezzel a médiatartalmakban rejlő veszélyeket csökkentsék.

4. Tartalomszűrés az interneten

Bár jelen tanulmány feladata a digitális televízió területén megvalósítható tartalomszűrés lehetőségeinek felmérése a kiskorúak védelme érdekében, nem lehet nem szólni a nem a televízión keresztül a gyermekeket érő káros médiatartalmakkal szembeni védekezésről.

Az elektronikus tartalom-hozzáférésben fiatalokúra nézve káros tartalmak legfontosabb lelőhelyei között ma már nem is a televízió a legfontosabb. A televíziónál, ha esetleg más nem is, de legalább az időbeli „vívásztó”, azaz az a szabályozás érvényben van, mely a potenciálisan legveszélyesebbnek tartott tartalmakat a késő esti órák utáni időpontban engedi csak sugározni. Ilyen szabályozásra azonban nincs mód a lekérhető, főként az interneten megtekinthető tartalmakra, a más időpontban rögzített és bármikor visszanezhető tartalmakra és az elektronikus játékokra, legfőképpen az on-line játékokra és szerencsejátékokra. Veszélyes lehet a kiskorúakra nézve a mobiltelefon használata is, akár az azon keresztül elérhető potenciálisan káros hatású internet vagy mobiltelevíziós tartalmakon keresztül, akár a mobilkommunikáción keresztül történő megfélemlítés, vagy nem kívánatos kontaktus-létesítés veszélye miatt.

Valószínűleg az ezekből származó veszélyek jelentőségével magyarázható, hogy az EU, miután 1999-ben úgy foglalt állást, hogy a kiskorúak védelméhez szükséges tartalomszűrést a televíziónál a digitális terjesztés bevezetésével kell megoldani és ezért az EU felvette a kapcsolatot a DVB Projekttel a kiskorúak védelmét szolgáló tartalom-minősítő információ átviteléhez szükséges kapacitások biztosítása ügyében, a Bizottság figyelme hangsúlyosan a kiskorúak internetes biztonságára fel fordult.

Az Európai Parlament és a Tanács elfogadta a „Biztonságosabb Internet” elnevezésű több éves közösségi cselekvési tervet⁵⁵, amelynek célja harcot indítani a vilghálón található tiltott és káros tartalmak ellen és elősegíteni az internet biztonságosabb használatát a kiskorúak számára is. 2003-ban ennek a cselekvési tervnek az időbeli hatályát két évvel meghosszabbították és egyúttal kiterjesztették annak érvényét a csatlakozó országokra és belefoglalták az érintett nemzeti szereplőkkel való információcserét és koordinációt.⁵⁶ A program nem zárult le, újabb hosszabbítás után 2008-ra tűzték ki a befejezést, azonban javaslat született egy, a 2009-2013 közötti időszakra szóló új projekt-szakasz létrehozására. A program keretében rengeteg hatékony lépés történt, kiemelve a „Nemzeti internet-tudatosság központok” európai hálózatának létrehozását, az internetes tartalomminősítés és szűrés lehetőségeinek vizsgálatát, a szűrő-technológiák értékelő elemzését, az internet-tudatosság növelését célzó tevékenységre vonatkozó javaslatokat.

Az EU a „Biztonságosabb internet program” keretében évente vizsgálta a tartalomszűrés eljárások képességeit. Legfrissebbként a 2008-as vizsgálat eredményei ismertek. A vizsgálatot a Deloitte a Leuven-i Katolikus Egyetemen és a DLA Piper céggel együttműködve végezte el.

A kiadott összefoglaló⁵⁷ általánosságban megállapította, hogy a 2008-ban vizsgált 26 elérhető szűrő-eljárás javulást mutat a szűrés tulajdonságok tekintetében a 2006-ban és 2007-ben vizsgált 30 eljárással szemben, különösen a kifejezetten pornográf tartalmak vonatkozásában. Nem túl jó az eredmény a nem szexuális jellegű, hanem olyan káros tartalmak esetében, amelyek romlást okozhatnak a fiatalok morális, szociális, érzelmi és értelmi fejlődésének folyamatában és olyan tartalmak esetében, melyek erőszakra,

⁵⁵ 276/1999/EK határozat

⁵⁶ 1151/2003/EK európai parlamenti és tanácsi határozat

⁵⁷ http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/docs/project_reports/sip_bench_2008_synthesis_report_en.pdf

gyilkosságra, terrorizmusra, gyűlöltre, szabotázs-cselekedetekre, betörésre, droggal való visszaélésre, játékszenvedély kialakulására, halálos verekedésre, anorexiára vagy öngyilkosságra ösztönözhetnek. Ezen a téren a tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a vizsgált eljárásoknak még további fejlesztésre van szükségük ahhoz, hogy sikerrel alkalmazzák a 11-16 éves fiatalok körében a nem pornográf és a nem annyira nyilvánvalóan káros tartalmak kiszűrésére.

A nem szexuális káros tartalmak kiszűrésére való alkalmasság szempontjából több 2008-as eljárás gyengébbnek bizonyult a 2007-ben vizsgáltakhoz viszonyítva. Egyeseknél az erősebb szűrés beállítása azzal jár, hogy rohamosabban nő a felesleges blokkolás, azaz a valójában nem ártalmas tartalmak kiszűrése, ami az internetezés előnyeinek csökkenését eredményezi. Ha viszont az ilyen veszteség csökkentése érdekében a szűrés lazábbra van beállítva, jelentősen nő a hibásan nem szűrt, valójában káros tartalmak átengedési aránya.

A szűrési kritériumokat elsősorban nem az eljárást szolgáltató cégnek kellene beállítania, hanem a szülőknek vagy tanároknak kell képesnek lenniük arra, hogy a gyermekek életkörülményeinek megfelelő szűrési stratégiát választhassák, azaz a szűrési kritériumok olyan kombinációját állíthassák be, ami legjobban megfelel saját gyermekeik igényeinek. Nem szabad feltételezniük, hogy az eljárást szállító cég tudja, hogy mi a legjobb a gyermekeknek.

A szűrési stratégiának egy sor jól körülírt minősítési kritériumon kellene nyugodnia. Sajnos azonban erre ma nincs szabvány, ezért a fejlesztők saját hagyományaiknak megfelelő és elnevezésű kritériumokkal dolgoznak. Ideális esetben a szülőnek vagy egy tanárnak képesnek kellene lennie arra, hogy a hasonlóan gondolkodó emberektől származó szűrési stratégiákat a maguk számára átvegyék. Ez megoldaná azt, hogy a szülők megoszthassák az azonos érdeklődésű vagy beállítottságú közösségekkel a szűrési stratégiát. De ehhez is szabványokat kellene kialakítani!

4.1 Az internetes szűrési módszerek alapja

Elvben az interneten elérhető tartalmak szűrése történhet magának a tartalomnak a felhasználói oldalon történő intelligens, elektronikus elemzése alapján. Olyan weboldalak, melyek szöveges tartalmában a káros tartalmaknál gyakori bizonyos szavak előfordulása, viszonylag könnyen felismerhetők és blokkolhatók, nehezebb a helyzet a nem szöveges tartalmak esetében, de számtalan fejlesztés, kísérlet irányul arra, hogy a képi tartalmakban is felismerjék a kiskorúakra nézve potenciálisan károsakat.

Egy másik fajta lehetőség a tapasztalati alapon összeállított listák szerinti szűrés, ahol a listák a gyakran káros tartalmakat tartalmazó internet-címekeket tartalmazzák vagy éppen az ebből a szempontból biztonságosnak tapasztalt, megbízható helyek címeit.

Ezek a módszerek azonban nem eléggé biztonságosak, illetve túl gyakran vezetnek felesleges letiltásokhoz.

Van olyan megközelítés, melynél a szűrési feladat és a felelősség a tartalomszolgáltatóra hárul(na). Ennél a módszernél az internetböngésző csak szülői kóddal eltávolítható „gyermekböngésző” üzemmódban volna. Ilyenkor a tartalomszolgáltató szervere felismeri, hogy a tartalomlekérés fiatalkorú személy részéről történik, ebben az esetben a gyermekek számára alkalmatlan tartalmakhoz való hozzáférést a szolgáltatónak meg kell akadályoznia. E módszer alkalmazásának legfőbb elvi akadálya illetve kritikája, hogy nem ad lehetőséget a szülői preferenciák alkalmazásának, az alkalmatlanság megítélése pedig nyilvánvalóan a tartalomszolgáltató országában érvényes szabályozás vagy hagyományok alapján történne, ami lehet alapjaiban eltérő a felhasználó országában elfogadottól. Ráadásul ennél a rendszernél, ha azt nem más védekezési módszerekkel kombinálva használnák, a gyermekek

védtelenek maradnának a törvények megkerülésével szolgáltató, a gyermekvédelemben nem együttműködő tartalomszolgáltatók káros tartalmaival szemben.

A hatékony szűrés alapját az ún. „több közreműködő által működtetett osztályozó és minősítő modell”⁵⁸ adja. Ennél maguk a tartalomszolgáltatók kitöltenek egy kérdőívet a honlapjaikon, portáljaikon előforduló tartalmak potenciálisan káros tartalmainak leíró jellemzéseiként. Az információ a meztelenséggel, szexuális jelenetekkel, erőszakkal, durva nyelvezettel és már lehetséges káros hatásokkal kapcsolatos, összesen 43 tartalmi elemre vonatkozik. Ezt a kérdőívet az ICRA (Internet Content Rating Association, ma Family Online Safety Institute) feldolgozza és számítógép által felismerhető ún. PICS (Platform for Internet Content Selection) formátumba alakítja át. Ezt a PICS kódot a tartalomszolgáltató a honlapjának forráskódjába integrálja. A szülők a gyermek által használt böngészőbe olyan szűrőprogramot telepítenek, mely az ICRA leíró minősítés kategóriáit használja a szülő által beállított kritériumok szerinti blokkolás végrehajtására. A szülő általi beállítástól függ az is, hogy az ICRA minősítéssel nem rendelkező honlapokat a szűrő átengedje-e vagy blokkolja. A szűrési kritériumok beállításának megkönnyítésére sablonok szolgálhatnak, melyek a különböző szempontok szerinti tartalomleíró kategóriák tipikus kombinációit tartalmazzák.

Ez a szűrési módszer előnyösen egészíthető ki különböző külső szervezetek által készített „fekete lista” és „fehér lista” szerinti szűrési feltételekkel. Az ilyen alapon működő szűrőmegoldások többféle böngészőben is megtalálhatók (pl. Microsoft Internet Explorer).

Ennél a szűrési módszernél a szűrés vagy a tartalomszolgáltató vagy az internet szolgáltató vagy erre szakosodott szervezet által előre meghatározott minősítésen alapul. A manapság olyannyira elterjedt ún. WEB 2.0 (az olyan portálok összessége, ahol a tartalom jelentős hányadát a felhasználók töltik fel) esetében a tartalom gyakorlatilag ellenőrizetlen és nagyon nehéz előre meghatározott minősítést alkalmazni rá. Az ICRA utódja a FOSI⁵⁹ ezért olyan új rendszert tervez, mely közvetlenül a végfelhasználókat vonja be a minősítésbe. Ekkor nem csak a tartalom szolgáltatója, hanem minden felhasználó hozzá tud járulni egy kellően finoman kategorizált tartalomminősítéshez és ez a minősítés az adott tartalom megjelenését követően hamar megjelenik a tartalomhoz csatolva. A minősítés mellett egy, a minősítés megbízhatóságára vonatkozó mutató is megjelenik, amely azt tükrözi, hogy a felhasználó milyen aránya értett egyet a közreadott minősítéssel. A FOSI emellett a W3C⁶⁰ Munkacsoportban irányítja azt a munkát, melynek célja egy olyan mechanizmus kialakítása és a hozzátartozó protokoll szabványosítása, amely lehetővé teszi strukturált meta-adatok tartalomhoz hiteles módon történő csatolását.

Az EU háromévente végeztetett felmérést a gyermekek internethasználatára vonatkozó szülői magatartásról. A legfrissebb felmérés 2008 őszén került napvilágra. Ennek áttekintése sokat elárul a jelenlegi helyzetről és kiderül, hogy nagy különbségek vannak a tagországok közötti összehasonlításban.⁶¹

Általában a számítógépes játékok, de az interneten folytatható on-line játékok tekintetében is az ún. PEGI (Pan European Game Information) minősítési rendszer terjedt el Európában. Ez a rendszer korhatár besorolást és bizonyos tartalmi leírást (erőszak, durva nyelvezet, félelemkeltés, meztelenkedés-szex, kábítószer-használatot mutató, rasszizmus, szerencsejátékokra ösztönözni képes kategóriák) ad. Azt tudni kell, hogy a korhatár minősítés itt nem azt jelenti, hogy a játék az adott korhatárnak megfelelő korú gyermekeknek való, hanem csak a potenciálisan káros tartalom szempontjából veszélyeztetett kort jelöli.

⁵⁸ Multi-Party Labelling and Rating Model

⁵⁹ Family Online Safety Institute

⁶⁰ The World Wide Web Consortium, az internet szabványosításával foglalkozó szervezet

⁶¹ Towards a safer use of the Internet for children in the EU – a parents' perspective

http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/docs/eurobarometer/analyticalreport_2008.pdf

5. Összefoglalás

A sokcsatornás televíziózás elterjedésével, a gazdasági eredményre törekvő kereskedelmi televíziózás dominanciájával kialakuló, szinte áttekinthetetlen tartalomkínálat mellett rendkívüli mértékben megnőtt a kiskorúakat veszélyeztető médiatartalom mennyisége. Nemzetközi szervezetek, nemzeti kormányzati szervek, társadalmi szervezetek sokasága aggódik a gyermekeket fenyegető káros hatások miatt és különböző intézkedéseket tesznek vagy terveznek e hatások minél hatékonyabb elkerülése érdekében. Éppen a műsorkínálat szülők által nehezen áttekinthető volta miatt már a kezdetek óta olyan megoldásokat keresnek, amelyek segítségével a szülőknek a kiskorúak televíziózását felügyelő tevékenysége megkönnyíthető. Elsőként a mozifilmek esetében már kialakult szakértői – lehetőleg a gazdasági érdekektől független - minősítés mintáját követték egyes országokban.

5.1 Az amerikai televíziós tartalomszűrő megoldás

Az USA-ban már az 1980-as években intézkedéseket vezettek be a televíziós műsorszámok minősítésére abból a szempontból, hogy azok a különböző korcsoportba tartozó kiskorúak számára tartalmaznak-e potenciálisan káros hatást kiváltó tartalmi elemeket, illetve a kiskorúak egészséges testi-szellemi fejlődése szempontjából milyen kritikus elemek szerepelnek az adott műsorszámokban. A kapcsolatos jogi szabályozás általában előírta, hogy a műsorszámok e célú minősítését a vonatkozó műsorfüzetekben fel kell tüntetni, hogy a szülőket segítsék gyermekeik televíziózásához a megfelelő műsorszámok kiválasztásában. Ugyanígy kötelezték a műsorszolgáltatókat, hogy a műsorszámok közreadásakor a kiskorúak számára alkalmatlan vagy korlátozottan alkalmas műsorszámok kezdése előtt különböző módon (bemondással, felirattal, grafikus jelekkel) figyelmeztessék a nézőket a műsorszámok a kiskorúak számára érvényes felhasználási korlátozásokra.

Különböző országokban eltérő szabályok léptek érvénybe a műsorszám közvetítése alatti folyamatos tájékoztatás kérdésében. Emellett szinte mindenütt szabályozták azt, hogy a gyermekek számára nem vagy csak korlátozottan alkalmas műsorszámok bemutatása kizárólag olyan napszakban engedélyezett, amikor feltételezhető, hogy a kiskorúak már nem televízióznak. (Ezt az utóbbi intézkedést gyakran időbeli vízvonalasító módszerként emlegetik.)

A bevezetett tartalomminősítés leggyakrabban a műsorszámok korhatár szerinti kategorizálását jelentette. Ez a besorolás a szülők számára nagy könnyebbséget jelentett, mert feleslegessé tette azt az egyébként szinte lehetetlen feladatot, hogy maguk a szülők próbáljanak információt szerezni a műsorok tartalmáról és nekik kelljen eldönteni, hogy gyermekeik szellemi, testi és érzelmi károsodás veszélye nélkül melyik műsorszámot nézhetik meg és melyiket nem.

Ebben a rendszerben az érintett kiskorúakon kívül még csak a műsorszolgáltató, a minősítést végző szervezet, a minősítő információ alapján a szűrést elvégző szülő a szereplő. A rendszerben azonban lennie kell:

- egy elfogadott és ismert minősítési terminológiának (az egyes korhatár kategóriákba való sorolás feltételeit leíró irányelvnek),
- a korhatárt megállapító minősítő szervezetnek,
- a korhatár minősítést a szülő vagy gyermekfelügyelő részére eljuttató közegnek,

- a kiskorú potenciális néző életkorát ismerő (esetleg értelmi fejlettségének fokát az átlagoshoz viszonyítva némi egyéni korrekciót alkalmazó) szülőnek vagy gyermekfelügyelő személynek, aki a korhatárt összeveti a gyermek tényleges korával (vagy annak egyénileg korrigált értékével) és meghozza a döntést arról, hogy az adott műorszám a kiskorú által megtekinthető-e.

Ez a rendszer nem képes tekintettel lenni a különböző nevelési nézeteket követő szülői igényekre, a különböző rétegek eltérő hagyományaira, kultúrájára és semmiféle olyan segítő információt nem hordoz, melynek felhasználásával a szülő maga tudná figyelembe venni ezeket a tényezőket a szűrésre vonatkozó döntésének meghozatalánál. Mégis hatalmas előrelépést jelent a kiskorúak káros televíziós tartalomtól való megvédése területén, mivel a szülőktől nem kíván nagyobb hozzáértést, csupán a műsorfüzetekben, a műorszámok előtt, esetleg alatt feltüntetett jeleket kell ismernie és azt a felügyeletére bízott gyermekek korával összevetnie. Ezen kívül természetesen képesnek kell lennie a negatív döntés esetén a gyermekeket megakadályozni az adott műorszám megtekintésében.

Az USA-ban és Kanadában a korhatár minősítést kiegészítették olyan információval, ami tulajdonképpen az adott korhatár besorolás okát tartalmazza (erőszak bemutatása, gyermekműsorokban képzeletbeli erőszak, meztelenkedés, szexuális jelenetek, befolyásoló párbeszéd, durva, trágár nyelvezet). Ez nagyban segíti a szülőket a végső döntésükben, hogy egy adott műorszám a gyermekek számára nézhetőnek minősüljön-e vagy nem.

Kezdetben a minősítést sok országban egy ezzel megbízott hatóság végezte, mint ahogy nálunk a filmek minősítése ma is történik, ez azonban a televízió-műsorkínálat rohamos növekedése következtében gyakorlatilag nem tartható már. Ezért általában az országok szabályozással érik el azt, hogy a szabályozásban megadott szempontok alapján maguk a műorszolgáltatók minősítsék a műorszámaikat. Ahol pedig a szabályozás hatóköre nem terjed ki a műorszolgáltatóra, ott ezt a kötelezettséget ésszerűen a műsorterjesztőre róják. A műsorterjesztő, aki szerződéses kapcsolatban áll a műorszolgáltatóval, általában át tudja hárítani a feladatot az utóbbira. Ez azért is kívánatos, mivel éppen a műorszolgáltató az, aki legjobban ismeri az általa közreadott tartalmakat, tehát módjában áll a legpontosabb minősítést kialakítani. A nemzeti hatóságok feladata viszont az ellenőrzés, hogy különböző piaci érdekek ne befolyásolják a kiskorúak védelmére hivatott minősítés valódiságát.

A korhatári minősítés – különösen az okokra utaló tartalmi jegyekkel való kiegészítéssel – nagyon sokat jelent a kiskorúak káros tartalomtól való védelme tekintetében, azonban hatékonyságát továbbfejlesztéssel fokozni kell.

A szűrés automatizálása

A kiskorúak védelmében a szülő vagy gyermekfelügyelő szerepe és hozzáértő, tudatos közreműködése nem nélkülözhető. A modern életmód azonban a szülőt gyakran távol tartja az otthonától és különböző korú gyermekei gyakran tényleges felügyelet nélkül maradnak a televíziókészülékek mellett. Sok esetben a gyermekeknek saját vevőkészülékük van szobájukban, így a szülő még otthon tartózkodása alatt sem tud szoros felügyeletet gyakorolni gyermeke televíziózása felett. Ahogy a kiskorúak televíziózásának személyes szülői ellenőrzése a háztartásonkénti több készülék elterjedésével, a sokcsatornás televízió-elosztó rendszerek megjelenésével egyre nehezebben megoldhatóvá vált, igény keletkezett olyan technikai megoldások kialakítására, melyeknek a segítségével az eredetileg csak informálásra szánt minősítés felhasználásával a kiskorúak televíziózása korlátozható olyan módon, hogy a gyermekek a koruk figyelembevételével esetleg káros elemeket tartalmazó műorszámokhoz ne férhessenek hozzá.

Ezt az igényt többféle műsorvevő eszköznél is úgy oldották meg, hogy a készülékben az alkalmanként a kiskorúak számára alkalmatlan műsort is közvetítő műsorcsatornák

kiválasztási lehetőségét elektronikusan blokkolták és ezt a blokkolást csak a szülő által beállított és ismert védőkód használatával lehetett feloldani. Ezt a lehetőséget sok mai korszerű eszköz is nyújtja, azonban ennek a módszernek az a hátránya, hogy ezáltal az érintett műsorcsatornán továbbított értékes vagy legalább is nem káros tartalmakhoz való hozzáférés is akadályoztatva van.

Ezért a teljes csatornakizárás helyett arra van szükség, hogy a televíziós tartalmakat a kiskorúak számára való hozzáférés szempontjából műsorszámokként automatikus eljárásokkal lehessen szűrni. Az automatikus szűrés többlet-elemei a fentebb tárgyalt modellhez képest:

- a korhatár és esetleg kiegészítő minősítés elektronikus adat formájában való megjelenítése;
- a minősítő adatoknak a néző készülékéhez a műsorjellel együtt történő eljuttatása;
- a néző vevőkészülékében szűrő áramkörök megléte, melyek az elektronikus minősítő adatok és a szülő programozása alapján el tudja végezni az egyes műsorszámok blokkolását vagy hozzáférésre bocsátását;
- a szülő vagy gyermekek felügyeletét ellátó személy megfontolt, tudatos döntése, hogy milyen minősítés- és kiegészítő információ-kombinációk esetén kívánja blokkolni az egyes műsorszámokat a gyermekei hozzáférés elől.

Ilyen automatikus gyermekvédelmi rendszert széles körben először az USA-ban és Kanadában honosítottak meg, az eljárás V-chip néven vált ismertté.

A V-chippel működő tartalomszűrő eljárásnál a műsorszámoknak az előírt tartalomminősítő terminológia alapján készült minősítés adatok formájában a műsorjellel együtt a vevőkészülékbe juttatják. A vevőkészülék a V-chip áramkör segítségével ezt a minősítést összehasonlítja ugyanazon minősítő terminológiához illeszkedő, a szülő által PIN kód védelme alatt a távirányító segítségével beállított blokkolási kritériumokkal, és az összehasonlítás eredményétől függően blokkolja, vagy átértesíti a műsorjelet a készülék képernyőjére és hangszórójára.

A V-chipes szülői ellenőrző rendszerhez rendelt minősítő terminológia az USA-ban a következő elemekből áll.

A fogyasztói körre vonatkozó kategorizálás.

Kategória kódja	A kód jelentése
TV-Y	Kifejezetten úgy készült műsor, hogy minden gyermek számára alkalmas legyen.
TV-Y7	7 éves és idősebb gyermekek számára alkalmas.
TV-G	Minden néző számára alkalmas műsorszám.
TV-PG	Szülői iránymutatás ajánlott.
TV-14	Hangsúlyos figyelmeztetés a szülők részére, hogy 14 évnél fiatalabb nézők számára nem megfelelő a tartalom.
TV-MA	Csak felnőtt nézők számára alkalmas, 17 éves kor alatt esetleg káros műsorszám.

A fiatalok számára nézve kritikus tartalmi elemekre vonatkozó kategóriák.

Kód	A kód jelentése
V	Erőszak
FV	Képzelt erőszak (<i>csak gyermekműsorokban</i>)
S	Szexuális jelenetek
D	Befolyásoló párbeszéd (<i>általában a szexuális témájú beszélgetést sorolják ide</i>)
L	Durva (trágár) nyelvezet

Az analóg televízió műsorterjesztő eljárásoknál a minősítő adatokat a képernyő nem látható szakaszában viszik át és a vevőkészülékben ezeket használja a V-chip a szülői szándék végrehajtására.

Az USA-ban törvény írja elő, hogy 2000 óta forgalomba kerülő minden 33 cm-nél nagyobb átlóméretű képernyővel illetve 16:9 képarányú képernyő esetén legalább a 19,8 centiméter képmagassággal rendelkező televízió-készülék és képernyő nélküli, de televíziójelet venni képes készülék (STB, PVR DVR⁶²) fel kell szerelni ezzel a V-chip rendszerű szűrő-rendszerrel.

A döntést hozó szülő tájékozottsága és tudatossága

Az előbbiből az következne, hogy az USA-ban minden olyan háztartásban, ahol kiskorú gyermek van, eredményesen használják a kiskorúak káros televízió tartalomtól való megkímélésének ezt a mindenkinek számára rendelkezésre álló technikai eszközt. A rendszer működésével kapcsolatban számtalan elemzés látott napvilágot. A felmérések mutatták, hogy jóval a V-chippel szerelt készülékek kötelező forgalmazásának kezdete után az érintett korú gyermekek családjában a szülők csak egy részének volt egyáltalán tudomása a V-chip létezéséről és arról, hogy a saját készülékük rendelkezik ilyen szűrési lehetőséggel. Még azok körében is, akik tudtak erről a lehetőségről, a tényleges használati arány elmaradt a várakozástól. A felmérésekben a szülők arról számoltak be, hogy sokan azért nem használják ezt a védekezési lehetőséget, mert nem ismerik ki magukat a minősítések tényleges jelentését illetően és a szűrési feltételek beállításával is nehézségeik vannak, bonyolultnak tartják a távirányítón keresztül történő programozást és ezért nem is tudják használni a szűrő-rendszert.

A minősítési rendszer hiányosságai

Az alacsony használati arány magyarázatát vizsgálva, a tájékozatlanságon túl az okok között két szélsőséges indok található:

- vannak olyan szülők, akik a műsorszámok ott használt minősítését nevelési elveik, életfelfogásuk tükrében nem tartják alkalmasnak a gyermekek televízió fogyasztásának helyes mederben tartására, vagy nem bíznak a műsorszolgáltatók által adott minősítés objektivitásában, mert az objektív értékelés esetleg a műsorszolgáltatók kereskedelmi érdekeivel ellentétes lenne. Ezek a szülők azt állítják, hogy a V-chip rendszer használata helyett más nevelési és felügyeleti módszereket használnak gyermekeiknek a káros televíziós tartalmaktól való megkímélésére;
- sok szülő, gyermekvédelmi szervezet és társadalmi csoport viszont arra panaszkodott az USA-ban, hogy a V-chip kapacitásához igazodó minősítő rendszer túlzottan árnyalatlan, nem nyújt elég információt ahhoz, hogy az

⁶² Set-top-box; személyi videó rögzítő; digitális videó rögzítő

átlagostól eltérő kulturális háttérű, különböző vallási meggyőződésű, életfelfogású, nevelési elképzelésű állampolgárok a maguk követte elvek szerint programozhassák be a televíziós tartalomszűrő eszközt a gyermekeik védelme érdekében. Ezért azzal a kívánsággal léptek fel, hogy olyan minősítő rendszereket vezessenek be, amelyek nem hordoznak kész ítéletet a különböző korú gyermekek számára való alkalmasságra vonatkozóan, hanem a műsorszámok tartalmi elemeit kellő részletességgel jellemzik ahhoz, hogy magát az értékelést a szülő vagy gyermekfelügyelő a gyermek környezetében kialakult sajátosságok figyelembevételével maguk végezhesék el. Sőt, miután a minősítő nem képes többféle felfogás szerint és minden tényezőre figyelemmel, objektív jellemzést adni a műsorszámokról, igény merült fel arra is, hogy különböző minősítő helyektől (gyermekvédő alapítványok, egyházi szervezetek, fizető szolgáltatásként működő minősítő intézmények, stb.) származó minősítő adatok álljanak rendelkezésre a vevőkészüléknél annak érdekében, hogy a szülő kiválaszthassa a számára legmegbízhatóbbnak talált minősítőt, akinek a minősítésére alapozva állíthatja be az automatikus szűrést.

A gyermekvédelem biztonságát fokozza az a megoldás is, amikor a televíziójellel együtt átvitt minősítő adatok mellett a szűrő még egy külön betáplált tilalmi listát is figyelembe veszi és a blokkolást akkor is végrehajtja, ha a minősítés alapján átengedné, de a tilalmi listán az adott műsorszám szerepel. A tilalmi (fekete vagy piros) lista különböző gyermekvédelmi szervezetek honlapjáról letölthető és betáplálható az arra alkalmas vevőkészülékek tartalomszűrő egységébe;

- további finomítási igényként jelentkezett az a kérés, hogy ne csak szűrés, azaz a károsnak ítélt tartalom blokkolása legyen a megoldás, hanem pozitív, a gyermekek számára kifejezetten hasznos, jó tartalom megtekintése irányában ható ösztönzés is segítse a kiskorúak érdekeinek védelmét. Ehhez az erre alkalmas műsorszámok ún. fehér (vagy zöld) listába foglalása és annak a tartalomszűrő egységbe történő betáplálása szükséges. Ez azután alkalmas lehet arra, hogy például az EPG-ben az ilyen műsorszámokat kiemelten jelentesse meg (vastag karakterekkel, élénk színekkel, esetleg villogó felirattal). Ez az egyelőre a gyakorlatban még meg nem valósult szolgáltatás a nem túl távoli jövőben elterjedni látszó ún. (internetre) *csatlakoztatott televízió* vagy set-top-box esetén automatikussá tehető.

Eredetileg a V-chip rendszert az analóg televízió-műsorterjesztéshez dolgozták ki. Az analóg műsorszórásnál a rendszer adatátviteli kapacitása nem teszi lehetővé a bevezetett minősítési kategóriáknál részletesebb tartalomleírás használatát. Ezért a fenti igényeknek a kielégítése az analóg televízió-műsorterjesztési technológia mellett nem megoldható. A digitális átállás után azonban van lehetőség ennél nagyobb részletességű vagy többféle minősítési rendszer szerinti tartalomjellemezésre, ha másképpen nem, akkor úgy, hogy a különféle minősítő szervezetek ingyenesen vagy fizető szolgáltatás formájában internetről letölthető minősítést használják a szűrési feladat végrehajtásához. Az USA-ban a V-chip digitális televízióhoz alkalmas változatára alapkövetelmény, hogy szoftver útján lehessen megváltoztatni a tartalomszűréshez használt minősítő terminológiát, illetve az ahhoz illeszkedő döntési kritériumokat.

5.2 Egységes európai szűrőrendszer?

Az Európai Unió az 1990-es években vizsgálta a televíziós tartalmak kiskorúakra gyakorolt káros hatásainak elkerülésére esetleg bevezethető közös tartalomszűrési eljárások lehetőségeit, különös tekintettel a közös európai médiapiac szempontjaira. Az 1990-es évek végén az akkor még az USA-ban sem kötelező, de egyesek által már használt V-chip rendszerű szülői ellenőrző rendszer tapasztalatai alapján adott volt a kérdés, hogy van-e mód annak általános európai használatára. Az európai televízió rendszerek azonban sokban eltérőek az amerikaitól és a televízió-jelben adódó adatátviteli kapacitásokat Európában más célokra (teletext szolgáltatás és mérőjelek átvitele) használják fel. Az elérhető műszaki megoldások számbavétele után az EU különböző fórumai egyaránt arra a következtetésre jutottak, hogy Európában a sokféle nemzeti hagyományt, a kulturális különbségeket, az eltérő oktatási rendszereket stb. figyelembe véve csak olyan összetett, sokrétű minősítési rendszert alkalmazó egységes megoldás jöhetne szóba, amelyik az analóg műsorterjesztési rendszereken nem kivitelezhető. Az amerikai V-chip rendszer európai honosítása egyrésztől nem volna könnyen megoldható, másrésztől nem is tudná kielégíteni a közös rendszerrel szemben támasztandó igényeket. Ezért az EU csak a digitális televíziózás keretein belül látta helyesnek megoldani ezt a kérdést és ezért a kiskorúak védelmével kapcsolatos követelmények biztosítása érdekében egyeztetéseket folytattak a digitális televíziós rendszerelőírásokat kialakító DVB szervezettel.

A digitális televíziózásra való áttérés egész Európában most történik és várható, hogy a folyamat a legtöbb országban 2012-re befejeződik. A digitalizálás jelenlegi folyamatában az EU nem folytatta az egységes európai televízió tartalomszűrési eljárás kialakítására korábban elindított munkát és a kiskorúak védelmével kapcsolatos tevékenység területén a hangsúly áthelyeződött az internet kiskorúak általi használatának biztonságára. Ezen a területen az EU számos projektet indított és komoly eredményekről számolhat be. Ennek során világossá vált, hogy a káros médiatartalmak a televízión, a konzerv videó-tartalmakon, az interneten és az elektronikus és számítógépes játékokon keresztül egyaránt elérhetők a fiatalok számára és ez ellen egységes elveken alapuló minősítési eljárásokat, és a tartalomterjesztő platformok sajátosságait figyelembevevő szűrési módszereket kell kialakítani.

A most folyó digitális áttérés ellentmondó sajátossága, hogy bár a digitális televízió-terjesztési eljárások nagyon is alkalmasak a sok szempontú, több fél által adott, leíró jellegű minősítésen alapuló kifinomult tartalomszűrés megvalósítására, az analógról digitálisra váltás kissé erőltetett menetben történő végrehajtásakor ez háttérbe szorul, mert elsődleges a digitális ellátottság gyors növelése, a digitális vételi eszközök minél gyorsabb elterjesztése a lakosság körében. Ehhez az kell, hogy a digitális szolgáltatások használatához szükséges lakossági eszközök olcsók és könnyen kezelhetők legyenek. Emiatt a digitális televíziózással megvalósítható többletelőnyök, interaktív szolgáltatások a ma gyorsan terjedő olcsó eszközökkel nem valósíthatók meg. Ez érvényes az EU által Európában szükségesnek ítélt kifinomultabb tartalomszűrő eljárásokra is. A most megvalósuló hálózatok és lakossági vevőeszközök együttesen jelenleg az amerikai analóg V-chip eljárásénál is kisebb tudású tartalomszűrést tesznek csak lehetővé. De tulajdonképpen még ebben a helyzetben is lehetne a mainál jobb tartalomszűrési eljárást alkalmazni, ha ennek meglennének a szabványai, melynek alapján a vevőeszközök gyártói alakíthatnák és programozhatnák a set-top-boxokat és vevőkészülékeket. Ez a szabványosítás azonban hiányzik.

Bár egységes szűrési elvek és kritériumok kialakítására nincs remény, közös leíró kritériumok megalkotását szorgalmazni kell és a vevőkészülékekre és a set-top-boxokra nézve nyitott, együttműködést biztosító szabványokat kell támogatni, mert ez tudja a szülők és nevelők számára azt biztosítani, hogy választhassanak a különféle kultúrákat és értékrendeket tükröző, többféle szűrő-szoftverek között. Ugyanígy fontos lenne az egyes műsorszámok

minősítését hordozó információt átvivő szabványosított műszaki protokoll kialakítása. Ez lehetővé tenné meghatározott kulturális értékeket tükröző szűrő-szoftverek alkalmazását a páneurópai műsorszolgáltatások megszürésénél. A digitális átvitelre történő átállást követően a szűrő és minősítő rendszer tekintetében plurális megközelítés javasolt, hogy a szülők választhassanak a különböző minősítő szolgáltatások és szűrő algoritmusok között.

Szükség van arra is, hogy a különböző médiumoknál – mozi, televízió, videójáték, internethasznált minősítő rendszerek egymáshoz közel kerüljenek és koherensebbé váljanak, így a káros tartalomtól való védelem szintje egyforma legyen.

Az EU kiemelt hangsúlyt helyezett a tudatosságot növelő intézkedések fontosságára, különösen a médiaismeretek oktatására és a televízió-fogyasztás kritikai megközelítésére a szülők és a gyerekek számára egyaránt.

5.3 A magyarországi helyzet

Magyarországon az 1996. évi I. törvény alapján illetve annak 2002. évi módosításakor az ORTT határozatban⁶³ alakította ki műsorszámok kiskorúak számára való alkalmasság szempontjából történő kategorizálásának rendszerét. Mint jól ismert, ez egy 5 fokozatú korhatáros rendszer, melynél a minősítést a műsorszolgáltatók végzik. Az aktuális kategóriát a műsorújságokban, a műsorszámok közreadásokor bemondásban és képernyő feliratban közölni kell és a műsorszám teljes időtartama alatt piktogram formájában a képernyőn fel kell tüntetni. Arra nincs előírás, hogy ezt a minősítést elektronikus adat formájában a televízió-jelfolyamhoz csatolva át kellene vinni.

Ezt a rendszert sokan bírálják, egyes szakemberek még feleslegesnek is tartják, ugyanakkor van olyan szakmailag elismert felmérés⁶⁴, amelynek eredménye szerint szülők és nevelők eredményesnek és hasznosnak tartják. Sokan, főként a gyermekek védelmében nem érintett televízió nézők rendkívül zavarónak és bosszantónak tartják a képernyőn a műsorszám teljes idejében jelenlévő piktogramot.

Most a digitális átállás jelenlegi szakaszában korszerű irányelvek vagy szabályozás hiányában többé-kevésbé spontán módon alakul a televíziós tartalomszűrési gyakorlata.

A ma Magyarországon működő digitális televízió-plattformok mindegyikén van lehetőség egy egyszerű korhatáros tartalomszűrés alkalmazására vagy legalább egyes műsorcsatornák elérhetőségének kirekesztésére⁶⁵. Vegyük példának az Antenna Hungária MindigTV digitális földfelszíni műsorszóró rendszerét. Ennél a DVB-T szabványcsomagnak megfelelően kialakított ún. *Service Information* táblázatba ágyazott *Event Information Table* (EIT) meta-adatokat tartalmaz legalább az éppen aktuális eseménnyel (műsorszám) és az azt követő eseménnyel kapcsolatban. Itt van helye a műsorszám címének, kezdési időpontjának, időtartamának, kétszintű műfaji besorolásának és a kiskorúvédelmi minősítésének. A MindigTV esetében a kiskorúak védelmével kapcsolatos minősítésre 4 bit-ből álló adatátviteli lehetőség szolgál, ami 16 megkülönböztethető kategória átvitelét teszi lehetővé. Ezt arra használják, hogy a műsorszám korhatár adatát jelezze. A 0 érték 3 évet jelent, a többi 3+n évet, ahol az „n” 0-tól 15-ig tartó egész számokat képvisel. A rendszer tehát éves finomsággal lenne képes a korhatárt jelezni. Megjegyzendő, hogy a *Service Information* tábla elvi kapacitását jelenleg általában nem használják ki teljesen, mert még nem alakultak ki azok az igények, melyeket általa ki lehetne szolgálni.

Az egyes műsorszámok korhatár adatát a rendszerben működő EPG-szolgáltatója, a Port.hu szolgáltatja. A Port.hu pedig ezt az adatot nyilvánvalóan a műsorra vonatkozó egyéb adatokkal

⁶³ KÖZLEMÉNY az ORTT 1494/2002. (X.17.) sz. határozatáról

⁶⁴ A korhatár jelölések és a kiskorúakra ártalmas tartalmak szabályozásának lakossági megítélése, GfK, 2006.

⁶⁵ Ez a módszer azonban csak arra ad lehetőséget, hogy a jellemzően a kiskorúak számára alkalmatlan műsorszámokat bemutató csatornákat elérhetetlenné tegye a gyerekek számára, az általános tartalmú csatornák nem megfelelő műsorszámainak kiszűrését nem segíti elő.

együtt a műsorszolgáltatóktól szerzi be. Miután a magyar szabályozás a korhatár nélküli, a 12 éves, a 16 éves és 18 éves korhatárt használja, valószínű, hogy zömében ezek a korhatár értékek szerepelnek a MindigTV EIT táblázatában is. Egyes, nem a magyar joghatóság alá eső csatornák használnak 15 éves korhatárt is, de ezek egyelőre a MindigTV kínálatában nem fordulnak elő.

A MindigTV matricával ellátott set-top-boxok lehetőséget nyújtanak arra, hogy tartalomszűrésre programozzák be őket, azaz a szülő által beprogramozott életkort meghaladó korhatárú műsorszámokat blokkolják. Ez a programozás PIN kód segítségével zárható, hogy a kiskorú azt ne változtathassa meg.

Hasonló tartalomszűrés lehetősége a ma Magyarországon létező digitális platformok többségén megtalálható. Tudásunk szerint korhatár szerinti szűrés lehetősége csak a T-Home digitális kábelszolgáltatásban és a DigiTV műholdas szolgáltatásnál nincs jelenleg megoldva, ezeknél helyett csak egyes műsorcsatornák teljes kizárására van lehetőség.

Az egyszerű, korhatáros tartalomszűrésnél összetettebb, pl. az amerikaihoz hasonló kiegészítő információt is hordozó minősítési rendszert nem volna nehéz kialakítani a digitális platformokon, a gondot az jelenti, hogy ilyen minősítési rendszerre és a minősítő adatok átvitelére, a vevőkészülékek (beleértve a set-top-boxokat is) ezzel kapcsolatos viselkedésére vonatkozóan nincs érvényes szabvány vagy ajánlás. Emiatt a spontán módon kialakult megoldástól való eltérés legalább a vevőeszközök szoftverének módosítását igényelné. Ez nem megoldhatatlan feladat, de bonyolult szervezést igényel és csak akkor érdemes belefogni, ha a minősítő terminológiára, a minősítés elvégzésére, a minősítő adatok átvitelére és a szűrés feltételek beprogramozására vonatkozó irányelvek már rögzítésre kerültek.

A külföldi felmérések azt mutatják, hogy önmagában a tartalomszűrés megoldások bevezetése még nem biztosítja annak általános használatát. A gyakori használathoz az érdekelt szülők körében fokozni kell a tudatosságot, az alkalmazott minősítés megfelelő használatát folyamatosan ellenőrizni kell annak érdekében, hogy a szülőknek a minősítés megbízhatóságába vetett bizalma megszilárduljon.

Ideje egyúttal felülvizsgálni a Magyarországon alkalmazott minősítési rendszert is a digitális platformok lehetőségeinek tükrében. A jelenlegi rendszer nem automatikus szűrés megoldások alkalmazásához készült. A felülvizsgálat nem feltétlenül jelentené a mai kategóriák megváltoztatását, de mindenképpen érdemes lenne legalább kiegészítő tartalomleíró adatok pótlólagos bevezetését, valamint az automatikus szűrés terjedésével a piktogramok folyamatos képernyőn tartását újragondolni.

A digitális platformokon spontán módon meghonosodó szűrőrendszerek helyett világos irányelveket kell lefektetni a kifinomultabb szűrés megoldások kialakításához és egységesítéséhez. Ki kell dolgozni az ezekhez szükséges minősítési eljárásokat. Az ORTT-nek ki kell vizsgálatnia és megfelelő egyeztetések után javasolnia kell új ajánlások elfogadását a digitális televízió-platformokon használandó tartalomszűrés érdekében alkalmazandó tartalomleíró minősítési terminológiára, a minősítési eljárásra, a platformokon keresztül továbbítandó minősítő adatokra, a vevőeszközök tartalomszűrő kapacitására és annak szülői programozási lehetőségeire vonatkozóan. Ennek során figyelembe kell venni a digitális átállás befejezéséig várható általános helyzetet, amire még kevésbé jellemző az interaktivitás lehetővé tevő képességekkel ellátott vevőeszközök elterjedtsége és azt a későbbi fázist, amikor már támaszkodni lehet ez utóbbiak megjelenésére.

Amennyiben az EU újra aktivizálná magát egy egységes európai televízió-tartalomminősítő és –szűrő rendszer kialakítása terén, akkor természetesen ahhoz kell igazítani a hazai megoldásokat is. Ez azonban jelenleg nem látszik valószínűnek. De az feltétlenül figyelembeveendő, hogy az EU-nak a kiskorúak internethasználatának biztonságára irányuló tevékenysége aktív, és hogy a kétféle tartalom-hozzáférési módnál az alapelveknek közösnek kell lenniük, mivel ezek a tartalom-hozzáférési módok erősen konvergálnak és lassan szinte megkülönböztethetetlenek lesznek. Ez a jelenség felgyorsulni látszik az internetre is csatlakoztatott televízió-vevőeszközök megjelenésével.